

D ů v o d o v á z p r á v a

O b e c n á č á s t

Hodnocení dopadů regulace podle obecných zásad

Podle bodu 3 části první (procesní pravidla) Obecných zásad pro hodnocení dopadů regulace (RIA), jež byly schváleny usnesením vlády č. 877 ze dne 13. srpna 2007, nebyla RIA na tento věcný záměr aplikována, neboť se jedná o novelu obecného procesního předpisu – trestního řádu – pro který je stanovena výjimka.

Zhodnocení platného právního stavu včetně zhodnocení současného vztahu k rovnosti mužů a žen, odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy, včetně dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k rovnosti mužů a žen, a vysvětlení její nezbytnosti jako celku

Navrhovaná úprava zejména nově upravuje vazební řízení. Ve stávající platné právní úpravě je vazební řízení upraveno zejména v části první, hlavě čtvrté (zajištění osob a věcí), oddílu prvním (vazba) trestního řádu, zvláštní druhy vazeb jsou pak upraveny pro vyhoštění osob a v hlavě dvacáté páté trestního řádu v rámci právního styku s cizinou (předběžná vazba, vydávací vazba, předávací vazba). Otázka prodlužování vazby je řešena v § 71 odst. 3 až 7 trestního řádu (rozhodování o dalším trvání vazby v zákonných lhůtách) a v § 72 odst. 1 a 3 trestního řádu (obecná přezkumná povinnost a rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby) ve spojení s § 73b (orgán příslušný k rozhodnutí) a § 74 trestního řádu a § 146a tr. ř. (stížnostní řízení).

Podle těchto ustanovení je prodlužování vazby upraveno tak, že pokud délka trvání vazby v přípravném řízení dosáhne tří měsíců, je státní zástupce povinen do pěti pracovních dnů po uplynutí této lhůty rozhodnout, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, anebo zda se z vazby propouští na svobodu. Státní zástupce je tedy povinen ve lhůtě zde uvedené obligatorně přezkoumat trvání důvodu vazby, a pokud nejsou podmínky pro propuštění obviněného na svobodu, rozhodnout o trvání vazby. Při rozhodování o ponechání obviněného ve vazbě státní zástupce v usnesení nestanoví konkrétní lhůtu, na kterou se vazba prodlužuje, ale omezí se na konstatování, že obviněný se ponechává i nadále ve vazbě.

Pokud státní zástupce rozhodne o ponechání obviněného ve vazbě, je v případě, že nepodá obžalobu, povinen nejpozději do tří měsíců od právní moci tohoto rozhodnutí znovu rozhodnout o tom, zda se obviněný ponechává i nadále ve vazbě, nebo zda se obviněný propouští z vazby na svobodu. Pro toto další rozhodnutí jsou stanoveny přísnější podmínky, neboť státní zástupce může ponechat obviněného ve vazbě jen tehdy, pokud nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání (§ 71 odst. 3 a 4 tr. ř.). Proti usnesení státního zástupce, který rozhodl o dalším trvání vazby, je přípustná stížnost, o které podle § 146a odst. 1 písm. a) tr. ř. rozhoduje zpravidla do pěti dnů po uplynutí lhůty k podání stížnosti všem oprávněným

osobám soud 1. stupně, v jehož obvodu je činný státní zástupce, který napadené rozhodnutí vydal.

V řízení před soudem je příslušný soud povinen nejpozději do třiceti dnů ode dne, kdy u něj byla podána obžaloba nebo kdy mu byl doručen spis na základě rozhodnutí o postoupení nebo příkázání věci obviněného, který je ve vazbě, rozhodnout, zda se obviněný ve vazbě ponechává, nebo zda se obviněný propouští z vazby na svobodu. Ponechá-li soud obviněného ve vazbě, nebo rozhodne-li soud o vzetí obviněného do vazby až po podání obžaloby, je povinen postupovat obdobně jako státní zástupce v přípravném řízení, a vždy do tří měsíců od rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě znovu rozhodnout o dalším trvání vazby, přičemž může ponechat obviněného ve vazbě jen tehdy, jestliže nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním obviněného na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání (§ 71 odst. 5 a 6 tr. ř.). Jestliže doba trvání vazby stanovená tímto postupem skončí v průběhu řízení o oprávněném prostředku před nadřízeným soudem, je k rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě nebo o jeho propuštění na svobodu příslušný tento nadřízený soud (§ 71 odst. 7 tr. ř.).

V § 72 odst. 1 a 2 tr. ř. je zakotvena obecná povinnost orgánů činných v trestním řízení průběžně po celou dobu řízení zkoumat, zda důvody vazby ještě trvají nebo se nezměnily. Obviněný musí být ihned propuštěn na svobodu, jestliže pomine důvod vazby nebo je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k okolnostem případu trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody a obviněný se nedopustil jednání uvedených v § 68 odst. 3 tr. ř. (t. j. neuprchl, nepůsobil na svědky, atd.).

Vedle uvedené povinnosti orgánů činných v trestním řízení průběžně zkoumat trvání důvodů vazby a pravidelného rozhodování o dalším trvání vazby má obviněný široce koncipované právo kdykoliv žádat o propuštění na svobodu, o této jeho žádosti musí být soudem bezodkladně, nejpozději do pěti pracovních dnů, rozhodnuto. O propuštění obviněného z vazby na základě žádosti může v přípravném řízení rozhodnout státní zástupce (§ 73b odst. 3 tr. ř.). V případě, že státní zástupce takové žádosti nevyhoví, je povinen ji do pěti pracovních dnů od doručení předložit k rozhodnutí soudu. Byla-li žádost zamítnuta, může ji obviněný, neuvede-li v ní jiné důvody, opakovat po uplynutí čtrnácti dnů od právní moci rozhodnutí o jejím zamítnutí. V případě, že státní zástupce s propuštěním obviněného na svobodu souhlasí, může v řízení před soudem o propuštění z vazby rozhodnout předseda senátu sám (§ 72 odst. 4 tr. ř.).

Lhůty uvedené v § 71 tr. ř., v nichž je státní zástupce či soud povinen rozhodnout o ponechání obviněného ve vazbě nebo o jeho propuštění, jsou lhůtami, které běží zcela nezávisle na řízení o žádosti obviněného o propuštění u vazby podle § 72 odst. 3 tr. ř.

Orgány rozhodující o trvání vazby a o propuštění obviněného z vazby na svobodu jsou vymezeny v § 73b tr. ř., přípustnost oprávněného prostředku (stížnosti) je řešena v § 74 tr. ř. (stížnost je přípustná jak do rozhodnutí o dalším trvání vazby, tak do rozhodnutí k žádosti obviněného o propuštění na svobodu – o stížnostech rozhoduje soud).

Stávající úprava vazebního řízení dostala tuto podobu rozsáhlou novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. účinnou k 1. 1. 2002, jejímž cílem bylo zejména zrychlit a zjednodušit trestní řízení ve všech jeho stádiích. Zpráva o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. zpracovaná Nejvyšším soudem ve vztahu

k soudnímu řízení (č. 36/2004 Sb. rozh. tr.), která se týká období let 2002 – 2003, uvádí v této souvislosti, že „obecně se soudy přes rozporuplná vyjádření přiklonily k závěru, že se vazební řízení zrychlilo a počet vazebních věcí klesl.“

Přes citovaný závěr uvedená zpráva detekovala určité problémy v právní úpravě vazby. Stejný závěr vyplývá i ze shromážděných poznatků praxe. Jako jeden z hlavních faktorů ovlivňující negativně délku řízení a vedoucí k neefektivní zátěži státních zástupců a soudů byla označena určitá duplicita právní úpravy – tj. částečné překrývání rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby a obligatorního přezkumu vazby v zákonných lhůtách podle § 71 tr. ř.

Jako značný problém s negativním dopadem na délku řízení je uváděno opakované podávání žádostí obviněných o propuštění z vazby (u většiny soudů došlo k výraznému nárůstu), o kterých je soud povinen rozhodovat, a to za paralelní obligatorní povinnosti soudu rozhodnout v příslušné lhůtě o dalším trvání vazby obviněného. Značný počet vazebních přezkumů u téhož obviněného vede k cirkulaci spisů mezi státními zástupci a soudy prvního a druhého stupně, což zpomaluje celkový průběh vazebního řízení, zejména ve skupinových věcech a v konečném důsledku je to i v neprospěch obviněného, neboť se tím prodlužuje délka vazebního řízení, ale i délka trestního řízení jako takového, neboť orgány činné v trestním řízení se namísto věci samé věnují vazbě. Je třeba uvést, že takovýto „dvoukolejný přezkum“ (na základě žádosti a *ex officio*) není ani ze strany Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) striktně vyžadován – viz jeho rozsudek ve věci *Giorgi Nikolaishvili proti Gruzii* ze dne 13. ledna 2009 (stížnost č. 37048/04), kde stěžovatel mimo jiné namítal, že vnitrostátní právo nestanoví žádný mechanismus pro pravidelný přezkum zákonnosti trvání vazby, což je v rozporu s článkem 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). ESLP ve zmíněném rozsudku konstatoval, že stěžovatel neuvedl žádné podstatné důvody, ze kterých by státní orgány měly z vlastního podnětu zahajovat takový přezkum, a stížnost v této části zamítl jako zjevně neopodstatněnou (§ 85-87 rozsudku).

V praxi převládá požadavek na další zjednodušení vazebního řízení, aby pokud možno došlo k odbřemenění orgánů rozhodujících o vazebních otázkách v míře, která je přípustná z hlediska ústavně zaručených práv osoby ve vazbě.

Kromě uvedených problémů praxe je třeba urychleně reagovat na četné nálezy Ústavního soudu ve vazebních otázkách. Zejména se jedná o otázku „práva obviněného na slyšení“, kterou se Ústavní soud zabývá v návaznosti na článek 5 odst. 4 Úmluvy a judikaturu ESLP. Např. v nálezu Ústavního soudu, vyhlášeném pod č. 239/2005 Sb., Ústavní soud dovodil, že podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je nutné slyšení obviněného soudem předtím, než je rozhodováno o jeho stížnosti proti usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby. Stejně tak uvádí Ústavní soud v nálezu publikovaném pod č. sp. zn. IV. ÚS 269/2005, podle něhož „účast potenciálně dotčené osoby na řízení patří mezi důležité záruky ochrany základních práv, protože právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení. Institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu, patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů.“ Ústavní soud v tomto nálezu dovozuje, že nelze činit zjištění soudem bez dodržení základních procesních náležitostí, k nimž je třeba řadit zejména bezprostřednost a ústnost. Tyto nároky je třeba vztáhnout na každé rozhodování o nových vazebních důvodech, tj. i na rozhodování podle § 71 odst. 2 tr. ř. o tzv. zpřísněném důvodu vazby.

V usnesení Ústavního soudu ze dne 24. července 2008, sp. zn. III. ÚS 1020/08, se k otázce „slyšení obviněného“ uvádí následující:

„Ústavní soud v celé řadě svých nálezů vyjádřil nutnost osobního slyšení obviněného soudem v případech, kdy se jedná o přezkum rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby ve smyslu ust. § 71 odst. 3 a 4 tr. řádu (viz zejména nálezy sp. zn. Pl. ÚS 45/04, I. ÚS 573/02 či IV. ÚS 430/05 dostupné v databázi judikatury na <http://nalus.usoud.cz>). V jiných případech rozhodování o vazbě (např. rozhodování soudu o žádosti obviněného o propuštění z vazby dle § 72 odst. 3 a rozhodování soudu o ponechání obviněného ve vazbě či jeho propuštění z ní dle § 71 odst. 5, případně odst. 6 trestního řádu) však Ústavní soud postupuje diferencovaněji, podle okolností konkrétní věci. V uvedených případech může dotčená osoba vznést požadavek, aby jí bylo umožněno být před rozhodováním soudu osobně slyšena. Pokud je takovýto požadavek relevantní, splňující určité kvalitativní náležitosti, kdy minimálně z něho musí být zřejmá konkrétní fakta, která se nezdaří ani nepravděpodobná ani bezvýznamná, mající pro rozhodování soudu význam a jež nelze objasnit jinak, než osobním slyšením, je povinností soudu osobní slyšení provést; soud, který nevyhoví požadavku na osobní slyšení v těchto případech, musí v odůvodnění svého rozhodnutí uvést, jaké důvody k odeprání slyšení vedly (shodně viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 471/05, sp. zn. I. ÚS 516/05 či podrobný výklad v usnesení sp. zn. III. ÚS 544/2003 na <http://nalus.usoud.cz>).“

ESLP na deficit české právní úpravy poprvé přímo upozornil v rozsudku ze dne 4. prosince 2008 ve věci *Husák proti České republice* (stížnost č. 19970/04). V uvedeném rozsudku ESLP konstatoval, že stěžovatel byl v souvislosti s vazbou slyšen pouze soudcem, který rozhodoval o jeho vzetí do vazby a před žádným z následujících rozhodnutí o dalším trvání vazby nebyl již soudem slyšen. ESLP sice připustil, že obviněný nemusí být slyšen pokaždé, když příslušné orgány rozhodují o zákonnosti vazby, nicméně **vzhledem k tomu, že mezi rozhodnutím o vzetí do vazby a dalšími rozhodnutími o vazbě uplynula doba v řádu měsíců, nelze mít za to, že jediným uskutečněným slyšením dostaly orgány činné v trestním řízení své povinnosti vyplývající z článku 5 odst. 4 Úmluvy (§ 43 rozsudku).**

V reakci na některé nedávné judikáty Ústavního soudu, které se mezitím pokusily reflektovat požadavky kladené Úmluvou na vazební řízení, ESLP mimo jiné připomněl, že **záruky článku 5 odst. 4 Úmluvy se vztahují v zásadě na všechna řízení, jejichž předmětem je přezkoumání zákonnosti vazby, včetně řízení o žádostech o propuštění na svobodu, nikoli pouze na řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě.** Naopak se ztotožnil s názorem Ústavního soudu, že obviněný má právo být slyšen jako procesní strana za účelem zjištění jeho názoru na věc, a nikoli k získání dalšího důkazu, a že je třeba odmítnout argumenty obhajující stávající právní úpravu poukazem na to, že jednání soudu v neveřejném zasedání není přítomen nejen obviněný či jeho právní zástupce, ale ani státní zástupce (§ 44 rozsudku).

ESLP tedy konstatoval, že nelze činit rozdíly mezi jednotlivými typy vazebního řízení, jejichž účelem je přezkoumání zákonnosti zbavení svobody obviněného. Nijak se však již nevyjádřil k tomu, nakolik je ospravedlnitelné podmiňovat konání slyšení (v jiných řízeních, než je řízení o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce) okolnostmi zmiňovanými Ústavním soudem. On sám je naproti tomu ochoten akceptovat upuštění od slyšení obviněného zejména s ohledem na to, že byl dotčený slyšen v době nedávno minulá a nejsou zde žádné mimořádné okolnosti, které by přesto slyšení činily nezbytným; v zásadě však nenutí obviněného prokazovat, že osobní slyšení nad rámec písemného vyjádření ve stížnosti či v žádosti o propuštění je opravdu nutné.

Situace, kdy se judikatura ESLP a Ústavního soudu k otázce slyšení obviněného při rozhodování o vazbě stále vyvíjí, a otázka výslechu obviněného ve vazebním řízení není

jednoznačně v trestním řádu upravena, je z hlediska rozhodujících orgánů, ale i obviněného, velmi tíživá.

V nejnovějším nálezu Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010 dále Ústavní soud dovodil neústavnost části ustanovení § 74 odst. 2 tr. ř., jež spočívá v tom, že dosavadní právní úprava umožňovala, aby poté, co byl nad obžalovaným vyneseno zprošťující rozsudek a bylo rozhodnuto o jeho propuštění z vazby na svobodu soudem nalézacím, byl obžalovaný ponechán i nadále ve vazbě na základě stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí soudu o propuštění obžalovaného z vazby až do doby rozhodnutí druhoinstančního soudu, což je v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. c) a odst. 3 Úmluvy (rozhodnutí Wemhoff v. SRN ze dne 27. 6. 1968). Na tento nálezn je rovněž třeba urychleně reagovat a uvést zákonnou úpravu do souladu s tímto nálezem.

Předmětný návrh novely si tak klade za cíl odstranit (nebo alespoň zmírnit) ty nejpalčivější praktické problémy ve stávajícím vazebním řízení a zároveň v zákonné úpravě reflektovat nálezy Ústavního soudu a požadavky Úmluvy, jak vyplývají z judikatury ESLP. Hlavní koncepční změny v tomto směru jsou následující:

- Zjednodušení vazebního řízení

a) Navrhuje se prodloužit lhůtu, ve které je zapotřebí rozhodnout o dalším trvání vazby, ze stávajících tří měsíců na šest měsíců, přičemž počátek lhůty rozhodné pro povinnost rozhodnout o dalším trvání vazby je navázán na poslední rozhodnutí o vazbě, v jehož důsledku obviněný setrval ve vazbě.

b) Navrhuje se prodloužit doba, ve které obviněný může opakovat svou žádost o propuštění z vazby, pokud v ní neuvede jiné podstatné důvody, ze 14 dnů na 1 měsíc od právní moci posledního předchozího rozhodnutí o dalším trvání vazby, kterým bylo rozhodnuto o žádosti obviněného o propuštění z vazby, o dalším trvání vazby nebo o změně důvodů vazby, jestliže byl shledán další nebo nový důvod vazby.

- Posílení práv obviněného ve vazbě

a) Upravuje se právo obviněného na osobní výslech při rozhodování o vazbě, kdy se upravuje zvláštní vazební zasedání, ve kterém bude obviněnému umožněno „být slyšen“ („hearing“), a to nejen na základě jeho žádosti o propuštění z vazby, ale i při rozhodování z úřední povinnosti, aby se mohl osobně vyjádřit k dalšímu trvání své vazby, neboť osobní přítomnost obviněného v souvislosti s rozhodováním o vazbě je významnou zárukou proti porušování jeho práv. Úprava vazebního zasedání je nezbytná i vzhledem ke zrušení § 242 odst. 2 platného tr. ř. nálezem pléna Ústavního soudu ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04 (č. 239/2005 Sb.). Smyslem vazebního zasedání je slyšet obviněného a vyslechnout argumenty obhajoby a provést k tomu potřebná šetření a případně i důkazy.

b) Zdůrazňuje se povinnost orgánů rozhodujících o vazbě zkoumat, zda vazbu nelze nahradit některým z opatření nahrazujících vazbu.

c) Všechna rozhodnutí o vazbě, jejichž důsledkem je ponechání obviněného ve vazbě, činí jedině soud (soudce).

d) Výslovně se stanoví, že při nedodržení lhůt stanovených pro přezkum důvodnosti trvání vazby musí být obviněný neprodleně propuštěn na svobodu, tj. jde o propadlé lhůty.

e) Výslovně se zakotvuje, že by-li soudem vydán zprošťující rozsudek a bylo rozhodnuto o propuštění obžalovaného z vazby, stížnost státního zástupce proti takovému usnesení nemá odkladný účinek a obžalovaný musí být neprodleně propuštěn na svobodu (viz náleznost Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010).

Dále navržená novela řeší otázku odůvodňování rozhodnutí v trestním řízení. Současná právní úprava odůvodňování rozhodnutí obsažená v trestním řádu umožňuje v některých případech neodůvodňovat rozhodnutí nebo vypracovat odůvodnění ve zjednodušené formě. Jde o případy, kdy vypracování „plného“ odůvodnění není nezbytné a je proto nadbytečné. Náležitosti odůvodnění rozsudku jsou stanoveny v § 125 odst. 1 tr. řádu. Podle tohoto ustanovení, pokud rozsudek obsahuje odůvodnění, soud v něm stručně vyloží, které skutečnosti vzal za prokázané a o které důkazy svá skutková zjištění opřel a jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů, zejména pokud si vzájemně odporují. Z odůvodnění musí být patrné, jak se soud vypořádal s obhajobou, proč nevyhověl návrhům na provedení dalších důkazů a jakými právními úvahami se řídil, když posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona v otázce viny a trestu. Při odůvodnění uloženého trestu uvede jakými úvahami byl veden při ukládání trestu, jak posoudil povahu a závažnost trestného činu z hlediska významu konkrétního chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobu provedení činu a jeho následků, okolností, za kterých byl čin spáchán, osoby pachatele, míry jeho zavinění a jeho pohnutky, záměru nebo cíle, jakož i polehčujících a přitěžujících okolností, doby, která uplynula od spáchání trestného činu, případné změny situace a délky trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu, při zvážení složitosti věci, postupu orgánů činných v trestním řízení, významu řízení pro pachatele a jeho chování, kterým přispěl k průtahům v řízení; uvede též, jak přihlédl k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele, k jeho dosavadnímu způsobu života, k chování pachatele po činu, zejména k jeho případné snaze nahradit škodu či jiné škodlivé následky činu, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo pomohl zabránit pokusu nebo dokonání takového trestného činu. Jestliže byly do rozsudku pojaty další výroky, je třeba je rovněž odůvodnit. Náležitosti odůvodnění usnesení jsou stanoveny v § 134 odst. 3 tr. řádu, podle něhož je třeba, jestliže to přichází podle povahy věci v úvahu, zejména v odůvodnění usnesení uvést skutečnosti, které byly vzaty za prokázané, důkazy, o něž se skutková zjištění opírají, úvahy, jimiž se rozhodující orgán řídil při hodnocení provedených důkazů, jakož i právní úvahy, na jejichž podkladě posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona. Z pravidla odůvodňování rozsudků trestní řád připouští výjimku, a to v případě řízení před samosoudcem, jestliže se po vyhlášení rozsudku státní zástupce i obviněný vzdali odvolání nebo prohlášení o tom, že se vzdávají odvolání, učinili ve lhůtě, kterou jim samosoudce stanovil (§ 314d odst. 3 tr. řádu), u usnesení je takovou výjimkou ustanovení § 134 odst. 3 tr. řádu, podle něhož může soud prvního stupně ve vykonávacím řízení vyhotovit zjednodušené usnesení neobsahující odůvodnění, jestliže se po jeho vyhlášení ve veřejném zasedání obviněný nebo jiná oprávněná osoba a státní zástupce vzdali práva stížnosti. Důvodem změny současné právní úpravy odůvodňování rozhodnutí je, že odůvodňování některých rozhodnutí je nadbytečné, představuje nadbytečnou zátěž pro soudce a je tak zdrojem průtahů v soudním řízení. Návrhem proto dochází k rozšíření okruhu případů, ve kterých není zapotřebí vypracovávat „plné“ znění odůvodnění nebo jej není třeba vypracovávat vůbec. Jde o další případy, kdy z hlediska ochrany práv účastníků řízení není nezbytné vyhotovovat úplné písemné odůvodnění rozhodnutí a kdy vypracování odůvodnění proto představuje nadbytečnou administrativní zátěž.

Navržená úprava také výslovně umožňuje využít v trestním řízení videokonference. Videokonference jsou souborem interaktivních telekomunikačních technologií, které umožňují simultánní vzájemnou komunikaci dvou nebo více míst prostřednictvím obousměrných video a audio přenosů. Videokonference jsou nástrojem, s jehož pomocí lze usnadnit a urychlit soudní řízení. Jak ukazují poznatky ze zahraničí, videokonference mohou být praktické zejména při výslechu ohrožených nebo zastráňovaných či zranitelných svědků, rovněž tak jako při výslechu znalců nebo při činnosti tlumočnicků. Možnost využívat videokonference v trestním řízení má upravenu řada států, např. Rakousko, Belgie, Bulharsko, Francie, Itálie, Nizozemí, Polsko, Rumunsko, Švédsko, Velká Británie. V jednotlivých státech jsou zařízeními pro videokonferenci vybaveny zejména soudy, státní zastupitelství, policie a věznice. Dále jsou mezi institucemi vybavenými zařízeními pro videokonferenci uváděny např. univerzity, velvyslanectví, správní orgány a forenzní ústavy. Tyto státy zpravidla disponují jak zabudovanými, tak mobilními zařízeními pro videokonferenci (mobilní zařízení se využívají např. v případě, že je osoba v nemocnici nebo v případě znalců či utajených svědků). Zařízení jsou buď ve vlastnictví státních institucí nebo jsou pronajímána od soukromých firem, které pak zajišťují i jejich technický provoz.

V českém právním řádu se s konáním videokonferencí (výslech prostřednictvím videotelefonu) v rámci soudního řízení počítá pouze v případě přeshraniční právní pomoci ve věcech trestních v návaznosti na Úmluvu o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy EU ze dne 29. 5. 2000 a Druhý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 8. 11. 2001. Vzhledem k tomu, že ze srovnání zahraničních právních úprav vyplývá, že ve vnitrostátních řízeních v jiných státech je možnost využívat videokonference v rámci soudních řízení poměrně obvyklá, a to zejména při výslechu zranitelných obětí, utajených svědků, dětí a znalců, jakož i při výslechu obviněného, obžalovaného nebo odsouzeného, je-li takový způsob výslechu považován za vhodný nebo potřebný z bezpečnostních, zdravotních, finančních nebo jiných závažných důvodů, navrhuje se umožnit využití videokonference také v trestním řízení, jakkoli bude její využitelnost závislá na možnostech informačních technologií, úpravě stávajících informačních systémů využívaných na soudech a na státních zastupitelstvích (popř. též u Policie ČR) a zejména na dostupnosti finančních prostředků. V návaznosti na zahraniční zkušenosti se navrhuje umožnit využitelnost videokonference zejména pokud jde o výslech obviněného, obžalovaného a odsouzeného, svědků (zejména utajených a zranitelných, pokud jde o jejich věk nebo povahu trestného činu vůči nim spáchaného či jejich vztah k pachateli, nebo těch, které se nemohou k soudu fyzicky dostavit s ohledem na svůj zdravotní stav), popř. též znalců anebo při zajištění tlumočnicka při úkonu. Dále lze prostřednictvím videokonference zajistit účast obžalovaného nebo odsouzeného při hlavním líčení nebo veřejném zasedání.

Dalším cílem navržené úpravy je v ústavně přípustném rozsahu optimalizovat rozsah nutné obhajoby. Realizace práva na obhajobu v trestním řízení je na úrovni běžného zákonodárství konkretizována v jednotlivých ustanoveních trestního řádu a v ustanoveních zákona o soudnictví ve věcech mládeže. V nejobecnější rovině je toto právo vyjádřeno v ustanovení § 2 odst. 13 tr. ř., podle něhož „*ten, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v každém období řízení poučen o právech umožňujících mu plně uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv*“. Panuje obecná shoda nad tím, že právo na obhajobu výraznou měrou přispívá ke zjištění skutkového stavu, o němž nejsou důvodné pochybnosti (viz ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř.), a ke spravedlivému meritornímu rozhodnutí. Význam, jaký trestněprávní předpisy přikládají řádné obhajobě obviněného, vyplývá i z toho, že trestní řád zajišťuje obviněnému v ustanovení § 33 tr. ř. právo na osobní obhajobu, současně mu však dává

možnost dát se hájit obhájcem, tedy osobou právně vzdělanou. Zájem na zajištění spravedlivého meritorního rozhodnutí vede i k tomu, že v řadě případů musí mít obviněný přímo ze zákona obhájce dokonce i proti své vůli (k zavedení institutu nutné obhajoby). Případy nutné obhajoby jsou upraveny v § 36 a 36a tr. ř. a v § 42 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Jak se v praxi ukazuje, rozsah nutné obhajoby je nastaven poměrně široce a v některých případech přesahuje i shora uvedené důvody, které v obecné rovině odůvodňují smysl tohoto institutu. Návrh zákona proto důvody nutné obhajoby reviduje při plném respektování ústavně zaručeného práva na obhajobu, jakož i požadavků kladených v tomto směru na Českou republiku mezinárodními dokumenty.

Pozitivním dopadem navrhovaných změny bude určitá úspora finančních prostředků státu i obviněného. Obhájce, který byl obviněnému ustanoven, má vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů, pokud byl však obžalovaný pravomocně uznán vinným, je povinen nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem, pokud nemá nárok na obhajobu bezplatnou, a to i v případě, kdy byl obhájce obviněnému ustanoven proti jeho vůli. Náklady na tyto mandatorní výdaje mají trvale výraznou stoupající tendenci (v roce 2006 bylo na tyto účely vynaloženo 415.817 tis. Kč, v roce 2008 již 545.235 tis. Kč, přičemž obecně vymahatelnost těchto pohledávek je poměrně nízká).

Modifikace důvodů nutné obhajoby vychází rovněž i ze schváleného věcného záměru rekodifikace trestního řádu.

V neposlední řadě předkládaná úprava reaguje na některé nejasnosti praxe, výslovně řeší sporné otázky a odstraňuje určité mezery či nedostatky ve stávající právní úpravě.

Navrhovaná úprava rovněž zohledňuje některé poznatky obsažené ve studii Institutu pro kriminologii a sociální prevenci „*Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*“ (Zeman, P. a kol., IKSP, Praha, 2008).

Stávající ani navrhovaná právní úprava nemá bezprostřední, ani sekundární dopady na rovnost mužů a žen a nevede k diskriminaci jednoho z pohlaví, neboť nijak nerozlišuje, ani nezvýhodňuje jedno z pohlaví a nestanoví pro něj odlišné podmínky.

Zhodnocení souladu navrhované úpravy s ústavním pořádkem České republiky

Navržená úprava směřuje zejména v oblasti vazebního řízení – při zohlednění příslušných nálezů Ústavního soudu (viz např. nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 157/03, nález ÚS 544/2003, nález ÚS publikovaný pod č. 239/2005 Sb, nález sp. zn. I. ÚS 573/2002, nález sp. zn. II. ÚS 713/2004, nález ÚS sp. zn. II. ÚS 473/2004, usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1020/08) – k plnému respektování článku 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a v souladu s článkem 10 Ústavy České republiky přizpůsobuje úpravu trestního řádu požadavkům vyplývajícím z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (zejména čl. 5 odst. 4).

Navrhovaná úprava také uvádí zákonnou úpravu do souladu s nejnovějším nálezem Ústavního soudu Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010, v němž Ústavní soud dovodil neústavnost části ustanovení § 74 odst. 2 tr. ř., jež spočívá v tom, že dosavadní právní úprava umožňovala, aby poté, co byl nad obžalovaným vynesena zprošťující rozsudek a bylo rozhodnuto o jeho propuštění z vazby na svobodu soudem nalézacím, byl obžalovaný ponechán i nadále ve vazbě na základě stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí soudu o propuštění

obžalovaného z vazby až do doby rozhodnutí druhoinstančního soudu, což je v rozporu s čl. 5 odst. 1 Úmluvy.

Pokud jde o úpravu odůvodnění rozhodnutí, podle nálezu Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 271/96 ze dne 6. 3. je sice jedním z principů představujícím součást práva na řádný proces (čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) a vylučujícím libovůli při rozhodování i povinnost soudů svá rozhodnutí odůvodnit, vzhledem k tomu, že se však jedná o součást práva obviněného na spravedlivý proces, není s tímto nálezem v rozporu, pokud rozhodnutí není odůvodněno pouze v případě, že obviněný na odůvodnění netrvá a tohoto práva se vzdává, a tato možnost je tedy vázána výlučně na projev vůle obviněného.

Pokud jde o dílčí omezení rozsahu nutné obhajoby, navržená úprava není v rozporu s ústavním pořádkem, neboť Listina základních práv a svobod ve svém čl. 40 odst. 3 předpokládá, že na úrovni běžného zákona budou stanoveny případy, kdy obviněný musí mít obhájce, i když si ho sám nezvolí (případy nutné obhajoby). Listina však nestanoví žádné bližší okolnosti, při jejichž splnění by byl zákonodárce povinen nutnou obhajobu zakotvit, ani nestanoví žádné jiné mantinely pro úpravu této problematiky na úrovni běžného zákonodárství.

Zhodnocení souladu navrhované právní úpravy s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, její slučitelnosti s předpisy Evropské unie, judikaturou soudních orgánů Evropské unie nebo obecnými právními zásadami práva Evropské unie

Jak již je uváděno výše, cílem navržené úpravy je zejména promítnutí požadavků Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (vyhlášena pod č. 209/1992 Sb.) do trestního řádu, zejména jejího článku 5 odst. 4, podle něhož „*každý, kdo byl zbaven svobody zatčením nebo jiným způsobem, má právo podat návrh na řízení, ve kterém by soud urychleně rozhodl o zákonnosti jeho zbavení svobody a nařídil propuštění, je-li zbavení svobody nezákonné.*“ Požadavek na konání slyšení v řízení o vazbě, z tohoto ustanovení Úmluvy vyplývající, byl ve vztahu k České republice konkretizován ve výše zmíněném rozsudku *Husák proti České republice* a dále pak rovněž v rozsudku *Krejčíř proti České republice* (č. 39298/04 a 8723/05, 26. března 2009, § 119).

Navrhované změny právní úpravy nicméně respektují i požadavky vyplývající z jiných ustanovení Úmluvy, která se dotýkají otázek vazby, konkrétně článek 5 odst. 1 písm. c) a článek 5 odst. 3.

Návrh rovněž reflektuje rozsudek ESLP ve věci *Forminster Enterprises Limited proti České republice* (č. 38238/04, 9. října 2008) a v něm implikovaný požadavek – opřený o právo na pokojné užívání majetku (článek 1 Protokolu č. 1) – na zvýšenou péči, kterou by měly orgány činné v trestním řízení věnovat těm trestním řízením, v jejichž rámci došlo k zajištění určitých majetkových hodnot.

Otázka vazby je dále upravena v Mezinárodním paktu o občanských a politických právech z 19. 12. 1966 (vyhlášeném pod č. 120/1976 Sb.), jehož ustanovení čl. 9 odst. 3 a 4 jsou v podstatě shodná s ustanoveními článku 5 odst. 3 a 4 Úmluvy.

Pokud jde o úpravu odůvodnění rozhodnutí, právo na řádné odůvodnění rozhodnutí je považováno za součást práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 Úmluvy, nicméně s tímto požadavkem není v rozporu, pokud rozhodnutí není odůvodněno pouze v případě, že

obviněný na odůvodnění netrvá a tohoto práva se vzdává, a tato možnost je tedy vázána výlučně na projev vůle obviněného.

V oblasti práva ES/EU dosud nedošlo k přijetí žádného právního aktu upravujícího trestně-procesní institut vazby ani otázku odůvodňování rozhodnutí. V delším časovém horizontu lze unijní aktivitu předpokládat rovněž v této oblasti, v současné době je k tomuto institutu Evropskou komisí připravovaná zelená kniha, která se zaměří zejména na analýzu pravidelného přezkumu vazebních důvodů a maximální doby trvání vazby. V rámci justiční spolupráce v trestních věcech se problematiky vazby dotýká pouze Rámcové rozhodnutí o uplatnění zásady vzájemného uznávání na rozhodnutí o opatřeních dohledu jakožto alternativy zajišťovací vazby mezi členskými státy Evropské unie, jež dosud nebylo oficiálně přijato. Nový právní nástroj směřuje k tomu, aby osobě, proti níž je vedeno trestní řízení v členském státě, v němž nemá obvyklé a zákonné bydliště, bylo možné uložit jako alternativu vazby nevazební opatření dohledu, jehož kontrole by podléhala v členském státě, v němž své obvyklé a zákonné bydliště má. Uvedené problematiky se tedy tato úprava netýká.

Pokud jde o využívání videokonference v trestním řízení, ESLP se videokonferencemi zabývá ve vztahu k obviněnému z hlediska dodržení záruk práva na spravedlivý proces, zejména z hlediska respektování práv obhajoby. Podle judikatury ESLP není účast obviněného na jednání soudu prostřednictvím videokonference sama o sobě v rozporu s Úmluvou, nicméně vždy je třeba zkoumat, zda použití tohoto prostředku v konkrétním případě sleduje nějaký legitimní cíl a zda je způsob jeho provedení slučitelný s požadavky na respektování práv obhajoby, jak jsou zakotvena v článku 6 Úmluvy. Za takový legitimní cíl je považována např. ochrana veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku a předcházení páchaní jiných trestných činů nebo zájem na řádném výkonu spravedlnosti.

Konkrétně se otázky videokonference dotýkají např. následující judikáty ESLP:

1. Rozsudek ze dne 5. října 2006 ve věci *Marcello Viola proti Itálii*,
2. Rozhodnutí ze dne 8. ledna 2008 o přípustnosti stížnosti ve věci *Condé Nast Publications LTD a Carter proti Velké Británii*,
3. Rozsudek ze dne 26. června 2008 ve věci *Shulepov proti Rusku*.

Možnost využívat videokonferenci v trestním řízení v přeshraničních případech vyplývá pro členské státy EU z článku 10 Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi státy Evropské unie, vypracované Radou na základě článku 34 Smlouvy o Evropské unii ze dne 29. 5. 2000 (u nás byla vyhlášena ve Sbírce zákonů formou sdělení MZV č. 55/2006 Sb.) a z Druhého dodatkového protokolu k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 8. 11. 2001, který obsahuje téměř shodná ustanovení jako citovaná Úmluva. Mimo rámec Evropské unie není v oblasti trestního řízení sjednána mnohostranná mezinárodní smlouva, která by upravovala užívání videokonference.

Možnost výsledku prostřednictvím videokonferencí není v oblasti trestního řízení v bilaterálních smlouvách o právní pomoci dosud zakotvena, s výjimkou Dodatkové úmluvy o vzájemné právní pomoci v trestních věcech mezi ČR a USA, která však dosud nevstoupila v platnost.

Pokud jde o právní předpisy Evropské unie v oblasti trestního práva, ty možnost využívání videokonferencí v trestním řízení obecně neupravují, nicméně otázkou využití videokonference v přeshraničních případech se zabývá Směrnice Rady 2004/80/ES ze dne 29. dubna 2004 o odškodnění obětí trestných činů (v souvislosti s odškodňováním obětí

trestných činů) a Rámcové rozhodnutí Rady č. 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení (v souvislosti s výsledkem obětí).

Citovaná směrnice ve svém článku 9 uvádí, že pokud se rozhodující orgán v souladu s právem svého členského státu rozhodne vyslechnout žadatele nebo kteroukoli jinou osobu, například svědka nebo znalce, může se obrátit na asistenční orgán, aby zajistil, aby osoba nebo osoby byly vyslechnuty přímo rozhodujícím orgánem v souladu s právem svého členského státu, zejména prostřednictvím telefonické konference nebo videokonference. Takový výslech může být proveden pouze ve spolupráci s asistenčním orgánem a dobrovolně, aniž by měl rozhodující orgán možnost uložit donucovací opatření.

Podle Rámcového rozhodnutí o postavení obětí každý členský stát zajistí, aby jeho příslušné orgány přijaly vhodná opatření pro zmírnění obtíží, jež mohou nastat, má-li oběť bydliště v jiném státu, než ve kterém došlo k trestném činu, zejména pokud jde o průběh řízení. Za tímto účelem musí být příslušné orgány zejména oprávněné za účelem výslechu oběti s bydlištěm v zahraničí využít v co nejširší míře ustanovení o videokonferencích a telefonních konferencích, obsažená v člácích 10 a 11 Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie ze dne 29. května 2000.

Pokud jde o dílčí omezení rozsahu nutné obhajoby, navržená úprava není v rozporu s mezinárodními smlouvami.

Institutu nutné obhajoby se dotýká ustanovení čl. 14 odst. 3 písm. d) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, kde se hovoří o tom, že má být obviněnému „*poskytnuta právní pomoc v každém případě, kdy toho zájmy spravedlnosti vyžadují, a aniž by v takovém případě sám platil náklady, jestliže nemá dostatečné prostředky k úhradě*“. Práva na obhajobu se dotýká rovněž čl. 6 odst. 3 písm. c) Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, nicméně toto ustanovení se vztahuje pouze na právo na obhajobu bezplatnou, nikoli na institut nutné obhajoby. Tento článek dává obviněnému právo „*obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují*.“ Úmluva tedy výslovně nezakotvuje obecné právo obviněného na to, aby mu byl poskytnut obhájce, ale pouze právo na jeho bezplatné poskytnutí tomu obviněnému, který nemá prostředky na jeho zaplacení. Toto právo je poté navíc ještě vázáno na splnění podmínky, že poskytnutí obhájce je nezbytné s ohledem na zájmy spravedlnosti.

Problematika nutné obhajoby dosud není na úrovni Evropské unie legislativně upravena.

Navrhovaná změna § 406 a 411 trestního řádu zpřesňuje implementaci Rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy.

Změny týkající se oddílu devátého hlavy dvacáté páté trestního řádu dílčím způsobem zpřesňují implementaci Rámcové rozhodnutí Rady 2005/214/SVV ze dne 24. února 2005 o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut.

Lze tedy uzavřít, že navrhovaná úprava je v souladu s mezinárodními smlouvami a právními předpisy ES/EU.

Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty a na podnikatelské prostředí České republiky

U navrhované úpravy lze předpokládat určité finanční dopady spojené se zvýšením počtu eskort obviněných k soudu za účelem osobního slyšení, přičemž uvedené náklady nelze přesně vyčíslit, neboť se odvíjejí od počtu osob ve vazbě a počtu podaných žádostí o propuštění z vazby. Nicméně i bez přijetí navrhované úpravy je třeba již ve stávající praxi zapotřebí respektovat příslušné judikáty ESLP a Ústavního soudu a zajistit obviněnému právo na slyšení před rozhodnutími o vazbě. Vzhledem k tomu, že navrhovaná úprava rozhodování o dalším trvání vazby zjednodušuje a prodlužuje lhůty pro přezkum důvodnosti dalšího trvání vazby a pro možnost podat žádost o propuštění z vazby, v praxi by (při respektování uvedené judikatury ESLP) mělo dojít spíše k snížení počtu případů, kdy je zapotřebí obviněného eskortovat k soudu za účelem jeho výslechu.

Na druhou stranu v případě, že dojde postupně k vybavenosti věznic a soudů videokonferenčními zařízeními, mohlo by dojít k významné úspoře nákladů na eskorty obviněných k soudu, neboť by jejich výslechy bylo možné provádět prostřednictvím videokonference. Pokud jde o finanční náklady spojené s vybavením soudů a věznic videokonferenčními zařízeními, je třeba počítat zejména s poměrně vysokými jednorázovými vstupními náklady na pořízení technických zařízení (cena pořízení jednoho zařízení je cca 250 000,-Kč). Další náklady jsou spojeny s vybavením Policie ČR, státních zastupitelství a soudů vhodnými záznamovými zařízeními (1 ks HDD rekordéru cca 10 000 Kč) a s propojením jednotlivých stanic. Předpokládá se proto postupné pořizování videokonferenčních zařízení v takovém rozsahu a časovém horizontu, jak to umožní finanční prostředky v rozpočtové kapitole resortu spravedlnosti.

Dílčí pozitivní dopady na státní rozpočet bude mít navržené omezení rozsahu nutné obhajoby. Je sice pravdou, že pokud byl obžalovaný pravomocně uznán vinným, je povinen nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem, pokud nemá nárok na obhajobu bezplatnou, nicméně vymáhání těchto nákladů po odsouzených je s ohledem na jejich sociální a ekonomické rozvrstvení často neefektivní a časově i personálně náročné. Výši úspor nelze přesně vyčíslit, mj. i z důvodu, že předkládaný návrh zákona nijak neomezuje práva nemajetného obviněného na bezplatnou obhajobu nebo na obhajobu za sníženou odměnu.

Navrhovaná úprava nemá dopady na ostatní veřejné rozpočty. Na podnikatelské prostředí České republiky nemá navrhovaná úprava bezprostřední dopady.

Sociální dopady, dopad na životní prostředí

Navrhovaná úprava není spojena s negativními sociálními dopady a nedopadá na životní prostředí.

Zvláštní část

K části první – Změna trestního řádu

K bodům 1 a 2 (§ 2 odst. 4)

Navrhovaná úprava reaguje na rozsudek ESLP *Forminster Enterprises Limited proti České republice*, který se týká případu, kdy byly stěžovatelce zajištěny cenné papíry ve formě zaknihovaných akcií, přičemž její právo s nimi nakládat jí bylo v důsledku délky trvání

trestního řízení pozastaveno po dobu delší než jedenáct let. ESLP uznává, že je důležité, aby podezření ze spáchání tak závažných hospodářských trestných činů jako v projednávaném případě mohlo být řádně vyšetřeno v zájmu důkladného posouzení těchto trestných činů a náležitého uzavření řízení, nicméně s přihlédnutím k délce zajištění stěžovatelčiných akcií a jejich značné hodnotě dospěl k závěru, že v tomto případě nebylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem společnosti a zájmy stěžovatelky, která byla nucena nést v důsledku trvajících zajištění nepřiměřené břemeno. Konstatoval proto porušení čl. 1 Protokolu č. 1 k Úmluvě, který zaručuje právo na pokojné užívání majetku.

Navrhuje se proto výslovně do zákona zakotvit, že v trestních věcech, ve kterých došlo k zajištění určitých majetkových hodnot (a je to potřebné s ohledem na jejich hodnotu a význam, jež mají pro obviněného), je zapotřebí postupovat s největším urychlením, aby nedocházelo k nepřiměřeným zásahům do vlastnického práva příslušné osoby.

Byť v citovaném rozsudku ESLP šlo pouze o zajištění cenných papírů ve formě zaknihovaných akcií, je konsekventní vztáhnout uvedené požadavky na zajištění všech druhů majetkových hodnot.

K bodu 3 (§ 2 odst. 12)

Zásadu bezprostřednosti je třeba vztáhnout na všechny formy jednání soudu, neboť soud má zásadně rozhodovat jen na základě důkazů před ním provedených a čerpat důkazy z pramene pokud možno co nejbližšího zjišťované skutečnosti.

K bodům 4 až 6 (§ 17)

Ustanovení § 17 zakládá příslušnost krajského soudu jako soudu prvního stupně. Znění tohoto ustanovení bylo dotčeno novelou provedenou zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku. Novelizaci ustanovení si vyžádalo přijetí nového trestního zákoníku obsahujícího některé změny v označení trestných činů, na které se vztahuje věcná příslušnost krajského soudu. Samotný rozsah věcné příslušnosti krajského soudu se podstatně nezměnil, fakticky byla rozšířena pouze o trestné činy neoprávněného odebrání tkání a orgánů, nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány, odběru tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu, nedovoleného nakládání s lidským embryem a lidským genomem a o obchodování s lidmi, a to s ohledem na jejich povahu a složitost. S přihlédnutím k tomuto kritériu a okruhu trestných činů, které nově spadají do působnosti krajského soudu, se navrhuje do věcné působnosti krajského soudu zařadit i trestný čin zabití podle § 141 trestního zákoníku a trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního zákoníku, které jsou privilegovanými skutkovými podstatami k trestnému činu vraždy, jenž spadá do věcné příslušnosti krajského soudu, neboť u uvedených trestných činů se posuzují otázky obdobného charakteru a složitosti jako u trestného činu vraždy.

Navržená změna je potřebná i z toho důvodu, že v době zahájení úkonů trestního řízení mnohdy není zcela jednoznačně zřejmé, zda se jedná o důvodné podezření z vraždy či zabití či o vraždu novorozeného dítěte matkou (tj. zda je dáno rozrušení způsobené porodem). Orgány činné v trestním řízení jsou v takových případech povinny vést dokazování v rámci přípravného řízení při stanovení obou v úvahu připadajících vyšetřovacích verzí. Objasnění věci ze všech hledisek důležitých pro její správné skutkové a právní posouzení může nepochybně lépe provést specializovaný orgán vybavený potřebnou odbornou způsobilostí,

což je v daném případě specializovaný policejní útvar činný pod dozorem krajského státního zástupce.

Navržená úprava tak umožní rychlé, účinné a odborné zpracování trestních věcí v případech, kdy původní kvalifikace skutku jako zločinu vraždy podle § 140 trestního zákoníku dozná v průběhu přípravného řízení trestního (zejména po získání důkazů znaleckým posudkem) změny a do budoucna tak v těchto případech nedojde k předávání trestních věcí zejména při skončení vyšetřování z krajského státního zastupitelství na příslušné okresní státní zastupitelství, čehož negativním důsledkem je mj. skutečnost, že v řízení před soudem zastupuje obžalobu státní zástupce, který nevykonával dozor nad zákonností v přípravném řízení a neúčastnil se vyšetřovacích úkonů.

Obdobný problém v praxi nastává i v případech, kdy je v průběhu vyšetřování skutek původně posouzený jako některý z trestných činů podle § 17 trestního řádu překvalifikován s ohledem na závěry znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie na trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku. I když i v těchto případech je předmět a rozsah dokazování v podstatě stejný jako u trestných činů uvedených v § 17 trestního řádu, přičemž jen v důsledku odlišného posouzení subjektivní stránky trestného činu je pachatel zvýhodněn postihem podle mírnějšího ustanovení trestního zákoníku, opět je změna kvalifikace zejména v závěru přípravného řízení trestního spojena s nutností předat trestní věc dle věcné příslušnosti z krajského státního zastupitelství na okresní státní zastupitelství, což se opět negativně promítá v tom, že obžalobu před soudem zastupuje státní zástupce, který nevykonával dozor nad zákonností vyšetřování a nebyl přítomen podstatným vyšetřovacím úkonům. Náročnost dokazování v těchto případech je přitom stejná, ne-li vyšší, neboť je nutno objasnit a prokázat jak „základní trestný čin“, tak otázku subjektivní stránky trestného činu - zaviněně přivozenou nepřičetnost pachatele, a s tím souvisí i náročnost případného rozhodování nejen o vině a trestu, ale i o ochranných opatřeních (ochranné léčení, zabezpečovací detence). Vzhledem k uvedenému se navrhuje i tyto případy svěřit do působnosti krajského soudu (v roce 2009 bylo stíháno celkem 72 trestných činů opilství, přičemž u 66 byla podána obžaloba, přičemž zřejmě jen menší část z nich by patřila do působnosti krajského soudu, tudíž se nejedná o nijak velký počet případů, který by znamenal výraznější zatížení krajských soudů).

K bodu 7 (§ 30 odst. 2)

S ohledem na skutečnost, že v návaznosti na nález Ústavního soudu vyhlášený ve Sbírce zákonů pod č. 219/2010 Sb. bude nově v přípravném řízení i prohlídka jiných prostor a pozemků nařizovat soudce, je třeba tohoto soudce vyloučit z vykonávání úkonů trestního řízení po podání obžaloby.

K bodu 8 [§ 36 odst. 1 písm. a)]

Do důvodu nutné obhajoby uvedeného v § 36 odst. 1 písm. a) tr. ř., který spočívá v tom, že obviněný se nachází v režimu, ve kterém je zbaven jeho osobní svobody, se navrhuje vzhledem k režimu výkonu zabezpečovací detence - plně srovnatelnému s režimem vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody - doplnit i případ, kdy obviněný v době trestního stíhání vykonává zabezpečovací detenci. I když by se v těchto případech zřejmě užilo důvodu nutné obhajoby uvedeného v § 36 odst. 2 tr. řádu, je žádoucí, aby tento důvod byl obligatorním důvodem nutné obhajoby, a nikoli aby závisel na úvaze soudu.

K bodu 9 [§ 36 odst. 4 písm. f)]

Navrhuje se omezit důvod nutné obhajoby v řízení o uznání a výkonu cizozemského rozhodnutí jen na případy, kdy je takovým rozhodnutím uložen trest odnětí svobody, popř. ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody, tj. na případy, které mají pro odsouzeného nejzávažnější dopady, neboť se omezuje jeho osobní svoboda. Důvodem nutné obhajoby nebude nově již také řízení o uznání a výkonu rozhodnutí jiného členského státu Evropské unie o peněžitých sankcích a plněních, kterým byl uložen peněžitý trest nebo pokuta, a řízení o uznání a výkonu rozhodnutí jiného členského státu Evropské unie o propadnutí nebo zabránění majetku. Vzhledem k tomu, že v daných případech jde o řízení, ve kterých se nerozhoduje o vině, ani se neukládá trest nebo ochranné opatření, ale pouze se rozhoduje, zda trest nebo ochranné opatření uložený jiným státem bude uznán a vykonán na území České republiky, nebo zda trest či ochranné opatření uložený soudem České republiky bude zaslán jinému státu k uznání a výkonu na jeho území, a nejde o sankce spojené se zbavením osobní svobody, není dán reálný důvod pro nutnou obhajobu. Nutnou obhajobu v těchto případech nelze obhájit ani odkazem na složitost věci, neboť ta není taková, že by nutně vyžadovala povinné zastoupení odsouzeného obhájcem. Uvedené jednoznačně vyplývá i ze srovnání zahraničních právních úprav, které institut nutné obhajoby v řízení ve věcech mezinárodní justiční spolupráce mnohdy neuplatňují vůbec, neboť takové řízení nepovažují za klasické řízení o vině a trestu.

Pro srovnání lze uvést, že v některých členských státech EU (např. Německo, Rakousko, Maďarsko) jsou peněžitě sankce ukládány v tzv. trestním řízení správním - zpravidla jde o peněžitě pokuty za dopravní přestupky, kdy lze proti rozhodnutí policejního orgánu v prvním stupni podat stížnost k trestnímu soudu. Lze předpokládat, že poté, co příslušný právní předpis EU řádně implementují všechny členské státy EU, bude Česká republika ročně žádána o uznání a výkon uložených peněžitých sankcí v řádu stovek případů.

K bodu 10 (§ 36b)

Navrhovaná změna reaguje na skutečnost, že není dán věcný důvod, aby bylo nezbytné v určitých případech nutit obviněného nebo odsouzeného, aby se proti své vůli nechal zastupovat obhájcem. Je-li obviněný nebo odsouzený dostatečně způsobilý hájit se sám, v efektivním uplatňování práva na obhajobu mu nebrání žádné faktické překážky a nejedná-li se o případy, kdy je výkon obhajoby kvalifikovaným obhájcem odůvodněn závažností hrozící sankce (výjimečností trestu), bude napříště možné se obhájce vzdát.

Z důvodu právní jistoty a vzhledem k závažnosti tohoto kroku se však vyžaduje, aby toto prohlášení bylo učiněno výslovně, mělo písemnou formu a - nejde-li o případ konání hlavního líčení ve zjednodušeném řízení proti zadrženému, kdy jde o skutkově i právně jednoduché, převážně doznané věci – aby bylo učiněno až po předchozí poradě s obhájcem. Zároveň je třeba připustit možnost vzít příslušné prohlášení zpět, např. pokud by obviněný zjistil, že osobní obhajoba je „nad jeho síly“.

Za účelem zajištění řádného průběhu trestního řízení a z důvodu předejití obstrukcím ze strany obviněného se stanoví, že pokud vzal zpět své prohlášení o vzdání se obhájce, nemůže se obhájce v tomtéž řízení znovu vzdát.

K bodu 11 (§ 39 odst. 3)

Z důvodu zachování konzistentnosti obhajoby se navrhuje, aby v těch případech, kdy obviněný, kterému byl ustanoven obhájce podle § 39 tr.řádu, jehož se vzdá, a následně vezme prohlášení o vzdání se obhájce zpět, byl tomuto obviněnému ustanoven pokud možno totožný obhájce, který už je s případem obeznámen. Uvedený postup se neužije v případě, kdy to fakticky nebude možné, např. pokud tato osoba již není činná jako advokát.

K bodu 12 [(§ 48 odst. 1 písm. c)]

Při zrušení zajištění nároku poškozeného nemůže soud žádným způsobem omezovat dispoziční právo obviněného s majetkem, a proto není oprávněn rozhodovat o tom, komu má být původně zajištěný majetek předán (srov. č. 31/1970 Sb. rozh. tr.), zejména není oprávněn vyslovit, že se takový majetek uvolňuje pro uspokojení nároku poškozeného na náhradu škody (srov. č. 35/1984 Sb. rozh. tr.). Poškozený totiž nemůže ani v případě, že mu nárok na náhradu škody byl přiznán, uspokojit svůj nárok přímo na zajištěném majetku prostřednictvím orgánů činných v trestním řízení, a to ani v době před zrušením zajištění. Uspokojení pravomocně přiznaného nároku na náhradu škody ze strany poškozeného je možné jen cestou výkonu rozhodnutí (srov. § 251 a násl. občanského soudního řádu). Vzhledem k tomu a s přihlédnutím k obvyklé délce výkonu rozhodnutí o náhradě škody se jeví lhůta dvou měsíců od právní moci rozsudku, jímž byl obžalovaný uznán vinným, nebo od právní moci usnesení, jímž byla věc postoupena jinému orgánu, která má sloužit k provedení potřebných úkonů poškozeným směřujících k uspokojení jeho nároku na náhradu škody, poměrně krátká, a proto se navrhuje její prodloužení na šest měsíců.

K bodu 13 (§ 52a)

Jak ukazují zahraniční zkušenosti, videokonference jsou nástrojem, s jehož pomocí lze usnadnit a urychlit soudní řízení, realizovatelným za současného respektování zásad spravedlivého procesu (viz např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 5. října 2006 ve věci Marcello Viola proti Itálii, rozhodnutí ze dne 8. ledna 2008 o přípustnosti stížnosti ve věci Condé Nast Publications LTD a Carter proti Velké Británii, rozsudek ze dne 1. prosince 2008 ve věci Sulepov proti Rusku).

K provádění jednotlivých úkonů prostřednictvím videokonferenčního zařízení nelze přistoupit v každém případě, ale mělo by vždy sledovat určitý legitimní cíl stanovený v § 52a tr. řádu. Tento způsob provedení úkonu lze proto užít jen tehdy, je-li to vhodné z důvodu ochrany práv osob, zajištění jejich bezpečnosti (např. zejména při výslechu ohrožených nebo zastráňovaných svědků, rovněž tak jako při výslechu znalců nebo při činnosti tlumočnicků), s ohledem na zdravotní stav nebo věk vyslychané osoby (výslech seniorů, zdravotně postižených osob, osob mladších patnácti věk apod.), z důvodu hospodárnosti a efektivity řízení (např. pro účely zrychlení trestního řízení) nebo pokud je to potřebné z bezpečnostních nebo jiných závažných důvodů (např. eliminace rizika útěků osob).

Zda se přistoupí k provedení jednotlivých úkonů trestního řízení tímto „distančním“ způsobem, závisí na rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, který úkon provádí. Zákon nezakotvuje v žádném případě obligatorní užití videokonference. Vlastní provedení úkonu prostřednictvím videokonferenčního zařízení je kromě toho, že je dán některý z výše uvedených zájmů, podmíněno tím, že povaha úkonu tomu neodporuje a zároveň, že jsou dány technické podmínky pro uskutečnění úkonu tímto způsobem a bude zajištěno, že budou plně

respektována práva obviněného na spravedlivý proces, zejména že nedojde ke zkrácení práva na obhajobu.

Pro případ, že by vyvstala potřeba podrobněji specifikovat technické parametry, jež má videokonferenční zařízení splňovat, zejména pokud jde o kvalitu a bezpečnost přenášených informací, se zmocňuje Ministerstvo spravedlnosti, aby ve spolupráci s Ministerstvem vnitra mohlo tyto parametry upravit vyhláškou.

K bodu 14 (§ 53 odst. 1)

Videokonferenční zařízení umožňují simultánní vzájemnou komunikaci dvou nebo více míst prostřednictvím obousměrných video a audio přenosů; prostřednictvím videokonferenčního zařízení je za splnění dalších zákonných podmínek (§ 52a tr. ř.) možno zajistit účast kterékoli osoby na úkonu, což je s ohledem na právní jistotu výslovně upraveno pro účast na hlavním líčení, veřejném zasedání, vazebním zasedání a pro úkony prováděné mimo tato řízení (§ 183a odst. 2 tr. ř.).

Je-li úkon prováděn prostřednictvím videokonferenčního zařízení, lze konstatovat, že je prováděn na obou těchto (či na více těchto) místech, přičemž některé z těchto míst může být i mimo obvod soudu, státního zastupitelství nebo policejního orgánu, který úkon provádí. Na tuto skutečnost se navrhuje výslovně reagovat v právní úpravě dožádání – tj. výslech prováděný prostřednictvím videokonferenčního zařízení je možno uskutečnit i tehdy, nacházeli se vyslychaná osoba mimo obvod soudu, státního zastupitelství nebo policejního orgánu, který výslech provádí, aniž by bylo třeba dožadovat provedení takového úkonu příslušným orgánem.

K bodům 15 a 16 (§ 55a odst. 1 a § 55b odst. 1)

Při provádění úkonů prostřednictvím videokonferenčního zařízení je třeba důsledně dbát na zejména na to, aby obviněný nebyl zkrácen na svých právech. Je proto třeba mj. dbát toho, aby mu bylo umožněno vidět a slyšet přítomné osoby a aby byl viděn a slyšen orgány činnými v trestním řízení a jinými osobami zúčastněnými na řízení. V případě technických obtíží při přenosu obrazu nebo zvuku může osoba účastnící se na úkonu prostřednictvím videokonferenčního zařízení vznášet námitky proti jeho kvalitě, což se výslovně v návrhu § 111a tr. řádu zakotvuje. Aby byly eliminovány pozdější účelové námitky, že obhajoba nemohla v důsledku technických obtíží uplatňovat řádně svá práva, bude na místě výslechu (nebo jiného úkonu prováděného prostřednictvím videokonferenčního zařízení) vždy přítomen pověřený zaměstnanec soudu nebo jiná osoba uvedená v § 111a odst. 2 nebo 3 tr. řádu, které budou moci včas reagovat na případné technické obtíže. O každém úkonu prováděném prostřednictvím videokonferenčního zařízení bude navíc vždy obligatorně pořizován zvukový a obrazový záznam.

K bodu 17 (§ 56 odst. 1)

Návrh novelizace § 56 tr. ř. vychází ze skutečnosti, že osoba, která se účastní úkonu prostřednictvím videokonferenčního zařízení, fakticky nemůže protokol podepsat. V tomto případě dosvědčuje správnost protokolu obrazový a zvukový záznam, který je pořizován obligatorně a připojuje se ke spisu nebo je ve spisu uvedeno, kde je uložen (viz § 55a tr. ř.).

K bodům 18 a 19 (§ 64 odst. 2 a 4)

Úprava doručování písemností určených do vlastních rukou se více přibližuje občanskoprávní úpravě doručování takových písemností, zejména se umožňuje, aby bylo možné všechny typy písemností doručovaných do vlastních rukou uložit. Není totiž důvod, proč by takovou písemnost nebylo možné uložit a umožnit tak dotčené osobě, aby si písemnost vyzvedla. Proto se stávající konstrukce nemožnosti doručení některých typů písemností upravuje tak, že tyto písemnosti sice bude možné uložit, nicméně nemůže u nich nastat fikce doručení spojená s marným uplynutím stanovené desetidenní lhůty. Dále se s ohledem na výkladové nejasnosti výslovně přebírá úprava § 49 odst. 5 o. s. ř., který se subsidiárně uplatní i podle stávající právní úpravy.

K bodu 20 (§ 68 odst. 1 věta třetí)

Vzhledem k nově navrhovanému § 73b odst. 1 tr. ř., ve kterém upravuje příslušnost orgánů činných v trestním řízení k rozhodování o vazbě, se navrhuje vypustit z § 68 odst. 1 tr. ř. větu třetí pro její nadbytečnost.

K bodu 21 [(§ 68 odst. 3 písm. e)]

Navrhuje se rozšířit důvod uvedený v § 68 odst. 3 písm. e) tr. ř., pro který se neužije omezení možnosti vzít do vazby obviněného stíhaného pro trestné činy nižší závažnosti (§ 68 odst. 2 tr. ř.), neboť stávající formulace tohoto důvodu je příliš úzká a nedostatečně reaguje na některé problémy aplikační praxe.

Navrhuje se jednoznačně stanovit, že tento důvod se vztahuje i na opakování trestné činnosti spáchané v minulosti, pro kterou je obviněný stíhán (tj. i na případy stejnorodé recidivy). Tento důvod se tak bude týkat nejenom situací, kdy obviněný pokračoval v páčání trestné činnosti po zahájení trestního stíhání, ale i situací, kdy je zahájeno trestní stíhání proti obviněnému, který byl v minulosti odsouzen pro takovou trestnou činnost, nicméně v rámci již probíhajícího nového trestního řízení se znovu nedopustil jednání předpokládaného v tomto ustanovení. Je jistě více důvodů pro vzetí do vazby takového obviněného, který bezprostředně po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody navázal dalším trestným činem na předchozí trestnou činnost, ačkoli za ni byl již odsouzen, zvláště když se tato situace opakuje již poněkolkáté, oproti obviněnému, který se sice dopustil opakovaně trestné činnosti nebo v ní pokračoval, ale ještě za ní nebyl odsouzen, tedy na něho nebylo působeno žádným trestem ani jiným působením v rámci trestního řízení.

K bodu 22 (§ 68 odst. 4)

Navrhovaná úprava reaguje na potřebu při dodržení principu přiměřenosti a subsidiarity vazby efektivně ochránit poškozeného před dalším trestným jednáním obviněného stíhaného pro méně závažný úmyslný trestný čin (§ 68 odst. 2 tr. ř.) namířený proti tomuto poškozenému.

Návrh nepředpokládá taxativní výčet skutkových podstat méně závažných úmyslných trestných činů, pro které by vzetí do vazby obviněného přicházelo v úvahu (např. by se mohlo jednat o trestné činy omezování osobní svobody, útisku, porušování domovní svobody, svádění k pohlavnímu styku, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, nebezpečného vyhrožování a v novém trestním zákoníku též o trestný čin nebezpečné pronásledování). Taková úprava by mohla vést k nerovnosti v postavení obviněných stíhaných pro takové trestné činy a pro ostatní méně závažné trestné činy obdobné povahy a mohla by vést

i k tomu, že by dostatečně nebyly zjišťovány právě ty okolnosti, pro které je třeba zvažovat rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby (nebo ponechání v ní).

Naopak se počítá s tím, že kromě skutečnosti, že vzetí do vazby obviněného vyžaduje účinná ochrana poškozeného, musí být dán předstižný důvod vazby [§ 67 písm. c) tr. ř.]. V navrhované úpravě jsou demonstrativním výčtem vymezeny zájmy, které je třeba chránit - ochrana života, a zdraví poškozeného či ochrana obdobného zájmu – svoboda, lidská důstojnost, jakož i ochrana osob blízkých poškozeného.

K bodům 23 a 24 (§ 69 odst. 4 a 5)

Výslech osoby zatčené na základě příkazu k zatčení by měl zásadně provádět soudce soudu, který příkaz k zatčení vydal. Uvedený závěr vyplývá mimo jiné i z judikatury Evropského soudu pro lidská práva (k tomu srovnej např. *Medvedyev a ostatní proti Francii*, č. 3394/03, rozsudek velkého senátu ze dne 29. března 2010, § 124, *Aquilina proti Maltě*, č. 25642/94, rozsudek velkého senátu ze dne 29. dubna 1999, § 50, *De Jong, Baljet a van den Brink proti Nizozemí*, č. 8805/79, 8806/79 a 9242/81, rozsudek ze dne 22. 5. 1984, § 51). Vzhledem k uvedenému se v souladu s článkem 5 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a navazující judikaturou ESLP výslovně zakotvuje, že výslech zatčené osoby musí vždy provést soudce soudu, který vydal příkaz k zatčení.

Ustanovení § 69 tr. ř. dále reaguje na skutečnost, že nově bude možné provádět výslech i prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Policejní orgán, pokud nedodá zatčenou osobu soudu, který příkaz k zatčení vydal, by ji proto měl dodat na nejbližší vhodné místo, odkud lze výslech prostřednictvím videokonferenčního zařízení uskutečnit, přičemž není nezbytnou podmínkou, aby tímto místem byl soud.

K bodům 25 a 26 (§ 70)

Vzhledem k tomu, že konzulární úřad jiného státu, jehož je obviněný státním příslušníkem, je v návaznosti na článek 36 Vídeňské úmluvy o konzulárních stycích ze dne 24. 4. 1963 (vyhlášené pod č. 32/1969 Sb.) informován o vzetí takového obviněného do vazby, navrhuje se informovat jej i o propuštění takového obviněného z vazby, neboť pro úředníky tohoto úřadu jde o potřebnou informaci, aby již nečinili ve vztahu k tomuto obviněnému další úkony (např. jej nenavštěvovali apod.).

K bodu 27 (§ 71, 71a a 72 tr. ř.)

Navrhuje se změnit systematické uspořádání ustanovení o přezkumu trvání důvodů vazby tak, aby bylo více zdůrazněno, že k takovému přezkumu dochází zejména na základě žádosti obviněného a teprve následně, není-li taková žádost podána, nastupuje přezkum „z úřední povinnosti“.

K § 71

V daném ustanovení se upravuje obecná povinnost všech orgánů činných v trestním řízení zkoumat, zda trvají důvody vazby nebo zda se nezměnily, a povinnost neprodleně propustit obviněného z vazby, které jsou ve stávající právní úpravě obsaženy v § 72 odst. 1 a 2 tr. ř. Vzhledem k tomu, že vazba je značným zásahem do osobní svobody obviněného, výslovně se zdůrazňuje, že při přezkumu je třeba vždy také zvážit, zda vazbu nelze nahradit některým z opatření příznivějších pro obviněného a zda jeho ponechání ve vazbě vyžaduje povaha věci a hrozící nežádoucí důsledky spojené s propuštěním obviněného na svobodu.

Zároveň se odstraňuje určitý nedostatek novely trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb., který až dosud bylo zapotřebí řešit výkladem, neboť stávající úprava v § 72 odst. 1 větě druhé tr. ř. navozuje dojem, že soud v přípravném řízení zkoumá důvody vazby pouze při rozhodování o stížnosti podle § 146a odst. 1 písm. a) tr. ř., ve skutečnosti však také rozhoduje o žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu podle § 73b odst. 3 tr. ř. a o změně důvodů vazby, je-li shledán další nebo nový vazební důvod. Nově bude soudce v přípravném řízení rozhodovat také o návrhu státního zástupce na rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě.

V odstavci 2 navrhovaného § 71 se pak reaguje na nově navrhovaný § 68 odst. 4, který uvádí nové okolnosti, při jejichž naplnění neplatí omezení možnosti vzetí do vazby uvedené v § 68 odst. 2 tr. ř.

K § 71a

V navrhovaném ustanovení se upravuje postup, žádá-li obviněný o propuštění z vazby (stávající § 72 odst. 3 a 4 tr. ř.).

Navrhuje se zpřesnit, že obviněný má právo podat žádost o propuštění z vazby na svobodu kdykoli poté, co nabylo právní moci rozhodnutí o vzetí do vazby. Navržená změna má zamezit nežádoucí praxi, kdy obvinění podávají žádost o propuštění téměř shodně se stížností proti usnesení o vzetí do vazby a dochází tak k duplicitnímu rozhodování o téže věci.

Dále se navrhuje přesněji vymezit, co se považuje za žádost obviněného o propuštění z vazby na svobodu, zejména v zájmu odstranění některých nejasností při výkladu tohoto pojmu. Takovou žádostí je i návrh na přijetí některého z opatření nahrazujícího vazbu. Za žádost, o níž by musel rozhodnout soud, popř. v přípravném řízení soudce, se i nadále nepovažuje podání příbuzných obviněného o propuštění obviněného na svobodu (jde jen o podnět k přezkoumání). Manžel, děti a ostatní příbuzní obviněného nejsou totiž osobami oprávněnými k podání žádosti o propuštění z vazby na svobodu, o které by soud musel rozhodovat.

Dále se navrhuje vypustit pětidenní lhůtu stanovenou pro rozhodnutí o žádosti obviněného o propuštění na svobodu, byť jde jen o lhůtu pořádkovou. Vzhledem k potřebě umožnit i při rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu výslech obviněného k otázce trvání vazby by nebylo možné tuto lhůtu dodržet, takže v konečném důsledku by důsledné dodržení uvedené lhůty mohlo vést ke zkrácení práv obviněného, neboť by soudu mohla znemožnit osobní výslech obviněného. Nicméně vypuštění lhůty stanovené ve dnech neznamená rezignaci na urychlené rozhodování o takové žádosti, neboť i nadále je stanovena povinnost rozhodnout „bez zbytečného odkladu“, tj. co nejdříve je to objektivně možné.

Naopak vzhledem k potřebě rozhodnout bezodkladně o podané žádosti se stanoví pětidenní lhůta státnímu zástupci k předložení věci soudci k rozhodnutí v případě, že žádosti nevyhoví.

V zájmu zjednodušení vazebního řízení se navrhuje prodloužit lhůtu pro podání žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu ze stávajících 14 dnů na jeden měsíc od právní moci posledního rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě, kterým bylo rozhodnuto o žádosti obviněného o propuštění z vazby, o dalším trvání vazby nebo o změně

důvodů vazby, jestliže byl shledán další nebo nový důvod vazby, a při nichž tedy došlo k přezkumu trvání důvodnosti vazby. Uvedené omezení samozřejmě neplatí, pokud obviněný v žádosti uvádí nové podstatné důvody; v takovém případě může podat žádost kdykoli. Stávající čtrnáctidenní lhůta se jeví jako příliš krátká a vede k nárůstu bezdůvodných žádostí o propuštění na svobodu, jimiž jsou soudy zahlceny. Při existenci paralelní povinnosti soudů obligatorně přezkoumávat důvody pro trvání vazby a rozhodovat o jejím dalším trvání se stávající situace jeví nadměrně zatěžující a administrativně náročná a v konečném důsledku vede i k prodlužování trestního řízení.

Navrhované prodloužení lhůty pro podání žádosti při zachování přezkumu z úřední povinnosti v případě, že žádost není podána, je plně v souladu se zajištěním práv obviněného vyplývajících z Listiny základních práv a svobod a z Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

K § 72

V uvedeném ustanovení se upravuje rozhodování o dalším trvání vazby, přičemž se zjednodušuje úprava přezkoumávání důvodů vazby.

Nově se již nepředpokládá, že by orgány rozhodující o vazbě rozhodovaly o dalším trvání vazby z úřední povinnosti každé tři měsíce bez ohledu na žádosti podané v mezidobí obviněným tak, jako doposud. Uvedené rozlišení se navrhuje odstranit, neboť oba typy těchto rozhodnutí jsou již ze zákona rozhodnutími o dalším trvání vazby. Zároveň se navrhuje sjednotit okruh přezkoumávaných okolností.

Dále se navrhuje prodloužit lhůtu pro přezkoumávání trvání vazby z úřední povinnosti ze tří měsíců na šest vzhledem k zachování možnosti obviněného podávat žádosti o propuštění z vazby na svobodu každý měsíc od posledního přezkumu trvání důvodnosti vazby (v případě uvedení podstatných důvodů kdykoli bez omezení) a k obecné přezkumné povinnosti trvání důvodů vazby všech orgánů činných v trestním řízení podle § 71 tr. ř.

Z úřední povinnosti tak bude nově rozhodováno o dalším trvání vazby pouze v případě, že ve lhůtě šest měsíců od posledního rozhodnutí o vazbě, ať už bylo učiněno na základě žádosti obviněného nebo z úřední povinnosti (např. při změně vazebních důvodů nebo po marném uplynutí zmíněné šestiměsíční lhůty), nebylo rozhodnuto o vazbě.

Nepřekročitelné lhůty, v nichž musí být o dalším trvání vazby rozhodnuto (v mezích nejvyšší přípustné doby trvání vazby, což je princip, který platí i podle stávající právní úpravy), se navrhuje výslovně vymezit jako propadné. V případě nedodržení uvedené lhůty musí být obviněný neprodleně propuštěn z vazby na svobodu – tj. orgán rozhodující o vazbě má povinnost neprodleně vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby a ten neprodleně doručit příslušné věznici, která odpovídá za neprodlenou realizaci tohoto rozhodnutí.

Zvláštní ustanovení o délce trvání koluzní vazby se přesouvá do příslušného ustanovení § 72a odst. 3 tr. ř., jež nově upravuje nejvyšší přípustné doby trvání vazby.

Zároveň zůstává zachována povinnost přezkoumání trvání důvodů vazby v rámci předběžného projednání obžaloby, jakož i do 30 dnů poté, co u soudu byla podána obžaloba nebo mu byl doručen spis na základě rozhodnutí o postoupení či přikázání věci obviněného, který je ve vazbě. Tím je jasně stanoven počátek běhu lhůty v řízení před soudem.

K bodu 28 (§ 72a a 72b)

K § 72a

V uvedeném ustanovení se přebírá stávající úprava nejvyšší přípustné doby trvání vazby (stávající § 71 odst. 2 a 8 až 11), neboť tato úprava se osvědčila a není důvod ji měnit. Tyto doby jsou stanoveny s ohledem na typovou závažnost činu. Nadále bude také uplatněno rozdělení celkové nejvyšší přípustné doby vazby na obě hlavní stadia procesu – v poměru jedné třetiny na přípravné řízení a dvou třetin na řízení před soudem, neboť těžiště řízení je před soudem. Vychází se z toho, že uvedené rozdělení se v aplikační praxi osvědčilo.

Navrhovaný odstavec 2 (stávající § 71 odst. 9) tr. ř. upravuje postup v případě, kdy dojde ke změně právní kvalifikace skutku a dosavadní délka trvání vazby překročí maximální dobu trvání vazby v přípravném řízení nebo v řízení před soudem. Podle stávající právní úpravy musí být obviněný v takovém případě propuštěn z vazby ve lhůtě 15 dnů ode dne, kdy došlo k upozornění na změnu právní kvalifikace skutku. Doba 15 dnů se vzhledem k intenzitě zásahu do práv obviněného, který představuje vazba, a vzhledem k judikatuře Evropského soudu pro lidská práva (např. rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Labita proti Itálii* ze dne 6. dubna 2000, v němž tento soud konstatoval porušení článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, neboť stěžovatel musel poté, co soud rozhodl o jeho propuštění na svobodu strávit ve vazbě dalších dvanáct hodin, dokud nebyly provedeny příslušné administrativní úkony) jeví jako nepřiměřeně dlouhá, neboť není dán důvod pro další držení obviněného ve vazbě po tak dlouhou dobu. Vzhledem k tomu se navrhuje stanovit, že obviněný bude propuštěn z vazby neprodleně poté, co dojde ke změně právní kvalifikace trestného činu.

Dále se navrhuje výslovně upravit, že do doby trvání vazby v České republice se nezapočítává vazba v řízení podle hlavy dvacáté páté trestního řádu, která se vzhledem k jejímu specifickému charakteru posuzuje samostatně a nezávisle na tzv. „vyšetřovací vazbě“. Ustanovení § 72a odst. 5 trestního řádu se tak nebude aplikovat na všechny druhy vazeb vykonávané osobou v řízeních podle hlavy dvacáté páté v České republice (tj. vazby podle § 396, § 400b, § 410, § 411 odst. 4, § 440 a § 454 trestního řádu).

Pokud jde o vazbu vykonanou obviněným v cizině v souvislosti se svým vydáním nebo předáním do České republiky, posuzuje se samostatně z povahy věci (nejde o vazbu v České republice podle trestního řádu) a není zapotřebí výslovně stanovit, že se její délka nezapočítává do doby trvání vazby v trestním řízení v České republice.

K § 72b

Stávající ustanovení § 71a tr. ř., které zajišťuje ochranu společnosti před recidivou odsouzeného, se přebírá pouze s formulačními upřesněními.

K bodu 29 (§ 73b)

Navrhovaná změna odstavce 1 zajišťuje provázanost obecné úpravy rozhodování o vazbě s rozhodováním o vzetí do vazby zatčeného obviněného, neboť v § 69 odst. 6 tr. ř. je stanovena specifická úprava, podle níž v řízení před soudem rozhoduje o vazbě zatčeného soudce, neboť s ohledem na krátké lhůty by zajištění senátního rozhodování mohlo v praxi činit obtíže.

Dále navrhovaná úprava reaguje na nálezy Ústavního soudu České republiky ze dne 23. března 2004 sp. zn. I. ÚS 573/02, ve kterém Ústavní soud s odkazem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva dovodil, že státní zástupce nesplňuje institucionální rysy vyžadované u subjektu přezkoumávajícího oprávněnost zbavení svobody, a to nestrannost a nezávislost, a to jak z hlediska svého osobního statutu, tak z hlediska svého procesního postavení v trestním řízení, a proto jeho rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě není rozhodnutím ve smyslu čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Právní úprava, kdy o dalším trvání vazby rozhoduje státní zástupce, se tak může potenciálně dostat do rozporu s článkem 5 odst. 3 Úmluvy v případě, kdy uplyne příslušná šestiměsíční lhůta stanovená pro přezkum důvodnosti trvání vazby dříve, než soud rozhodne o stížnosti podané proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě. V takovém případě je obviněný po určité době ve vazbě pouze z vůle státního zástupce, kterého však nelze považovat za „jinou osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci“ ve smyslu článku 5 odst. 3 Úmluvy (viz *Huber proti Švýcarsku*, č. 12794/87, rozsudek ze dne 23. října 1990, § 41-43), což je zvláště patrné v případě, že stížnostní soud obviněného propustí na svobodu (viz *Krejčíř proti České republice*, č. 39298/04 a 8723/05, rozsudek ze dne 26. března 2009, § 91 *in fine*).

Kromě toho je třeba vzít v úvahu skutečnost, že vazba je jedním z nejvýraznějších zásahů do práv a svobod obviněného a s konečnou platností o ni stejně může rozhodnout jedině soud, před kterým má také obviněný zaručené právo být slyšen. Je to soud, který rozhoduje o vzetí obviněného do vazby a posuzuje, zda jsou dány důvody vazby, měl by to tedy být soud, který posuzuje, zda tyto důvody i nadále trvají. Koncepčně rozhodování o vazbě spadá mezi rozhodnutí, která přísluší soudu (podle stávající úpravy rozhoduje soud i o žádosti obviněného o propuštění z vazby na svobodu, má-li být obviněný ve vazbě ponechán). Kromě toho se odstraní stávající dvoukolejnost úpravy, kdy jsou k rozhodování o žádosti obviněného o propuštění na svobodu a k rozhodování o dalším trvání vazby příslušné různé orgány.

Státnímu zástupci se tak v přípravném řízení ponechává pouze rozhodování o propuštění obviněného z vazby na svobodu, a to popř. i při náhradě vazby některým nevazebním opatřením, či rozhodnutí o změně důvodů vazby, pokud některý vazební důvod pominul – tedy rozhodnutí ve prospěch obviněného. Pokud by přicházelo v úvahu naopak zamítnutí žádosti obviněného nebo jeho ponechání ve vazbě (při rozhodování o trvání vazby), státní zástupce nebude procesně rozhodovat, ale takovou věc předloží s příslušným návrhem neprodleně soudu, o čemž zašle vyrozumění obviněnému. U soudu pak rozhodne soudce činný v přípravném řízení.

V návaznosti na novelu trestního řádu provedenou zákonem č. 197/2010 Sb. (účinnou k 1. 1. 2011) se rovněž upravuje příslušnost k rozhodování o žádosti obviněného o zrušení zákazu vycestovat, který mu byl uložen jako omezení v rámci nahrazení vazby některým z opatření uvedených v § 73 a 73a tr. řádu.

Zbytek úpravy se přebírá beze změny, pouze se doplňuje příslušnost soudu a v přípravném řízení soudce k rozhodování o změně důvodů vazby, s výjimkou případu, kdy některý vazební důvod pominul – tedy rozhodnutí ve prospěch obviněného – které může v přípravném řízení učinit i státní zástupce.

K bodu 30 (§ 73c až 73g)

K § 73c

V nově navrhovaném ustanovení § 73c se upravují obligatorní obsahové náležitosti odůvodnění vymezených rozhodnutí o vazbě (jde o všechna rozhodnutí, jejichž výsledkem je ponechání obviněného ve vazbě).

Navržená úprava má přispět ke sjednocení obsahu odůvodnění rozhodnutí o vazbě, jež zatím vykazují v praxi soudů, případně i státních zástupců, poměrně výrazné odchylky. Přitom by měly být vzhledem k závažnosti zásahu do svobody osoby, o jejíž vazbě se rozhoduje, splněny určité minimální požadavky kladené na obsah odůvodnění.

Mezi ně patří na prvním místě uvedení konkrétních skutečností, z nichž se dovozuje naplnění důvodů vazby (§ 67 tr. ř.), jakož i důvodů, pro které se nepoužije omezení pro vzetí do vazby (nebo ponechání v ní) obviněného stíhaného pro méně závažný trestný čin (kam spadají i případy, kdy je zřejmé, že vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti věci trestní stíhání skutečnosti, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody), stejně jako omezení, jež se váže výlučně na koluzní důvod vazby - § 67 písm. b) tr. ř.

Vzhledem k tomu, že důvody vazby nelze zcela oddělit od odůvodněnosti podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán, je třeba v odůvodnění rozhodnutí o vazbě uvést i skutečnosti, které odůvodňují podezření ze spáchání trestného činu, pro který je obviněný stíhán. V neposlední řadě s ohledem na základní principy, na kterých je úprava vazby založena, především subsidiarity a výjimečnosti vazby, stejně jako na zásady zdrženlivosti a přiměřenosti (§ 2 odst. 4, § 52 tr. ř.), musí nezbytnou součástí odůvodnění usnesení o vazbě tvořit také uvedení důvodů, pro které nebylo možné dosáhnout účelu vazby jiným opatřením tak, jak to plyne ze stávajícího znění dovětky § 67 tr. ř.

Obsah každého usnesení o vazbě je samozřejmě jinak zapotřebí přizpůsobit povaze a závažnosti dané trestní věci a specifickému charakteru příslušného rozhodnutí o vazbě.

K § 73d až 73g

V nově navrhovaných ustanoveních § 73d až § 73g tr. ř. se navrhuje nově upravit vazební zasedání. Jde o zcela nový institut, který reaguje na nastalou situaci poté, co Ústavní soud svým nálezem ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 45/04 (č. 239/2005 Sb.) zrušil ustanovení § 242 odst. 2 tr. ř. s cílem přimět zákonodárce k urychlenému řešení otázky zajištění práva obviněného být slyšen v kontradiktorním řízení.

V návaznosti na četné nálezy Ústavního soudu dochází k výslovnému zakotvení práva obviněného na „osobní slyšení“ ve vymezených druzích vazebního rozhodování. Jde zejména o následující nálezy Ústavního soudu:

1) Nález sp. zn. **II. ÚS 713/2004** („Pokud v posuzovaném případě bylo o stížnosti stěžovatelky proti rozhodnutí státní zástupkyně o dalším trvání vazby rozhodnuto soudem v neveřejném zasedání, bez její přítomnosti a bez jejího slyšení, došlo tím k porušení základních práv stěžovatelky podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy a 8 odst. 2 Listiny“).

2) Nález sp. zn. **II. ÚS 473/2004** („Pokud bylo o stížnosti stěžovatele proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby rozhodnuto soudem s ohledem na chybějící právní úpravu jednoduchého práva, bez jeho slyšení, došlo tím k porušení základních práv

stěžovatele podle čl. 5 odst. 4 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod“).

3) Nález sp. zn. **IV. ÚS 269/2005** [„Účast potenciálně dotčené osoby na řízení patří mezi důležité záruky ochrany základních práv, protože právě vytvoření prostoru pro účinné vznesení námitek (v kontradiktorním schématu řízení) nejlépe zajistí ochranu základních práv, jež je z hlediska fair procesu prvotním účelem soudního řízení. Institucionálně garantovaná možnost dotčených osob návrhy a námitkami účinně participovat na soudním procesu, patří mezi elementární pravidla soudního řešení sporů. Nelze činit zjištění soudem bez dodržení základních procesních náležitostí, k nimž je třeba řadit zejména bezprostřednost a ústnost. Tyto nároky je třeba vztáhnout na každé rozhodování o nových vazebních důvodech, i na rozhodování dle § 71 odst. 2 tr. ř.“].

Vazební zasedání, v jehož rámci se právo obviněného na slyšení uplatňuje, je upraveno v souladu s čl. 5 odst. 4 Úmluvy, zejména s ohledem na výše zmíněné rozsudky ESLP ve věcech *Husák* a *Krejčíř*.

Navrhované vazební zasedání je specifickou procesní formou, v jejímž rámci se realizuje zmiňované právo obviněného na osobní slyšení. Úprava této specifické procesní formy je založena na využití pozitivních zkušeností s neveřejným a veřejným zasedáním, neboť vazební zasedání představuje kombinaci prvků obou těchto zasedání.

Pokud jde o řízení před soudem, v souladu se zásadou hospodárnosti platí, že je-li obžalovaný přítomen u soudu a je-li to vhodné s ohledem na stanovené vazební lhůty, je třeba využít jeho přítomnosti a rozhodnout i o vazbě. Tj. koná-li se hlavní líčení nebo veřejné zasedání, je třeba, je-li to možné, rozhodnout i o vazbě a přitom umožnit realizaci práva obviněného na slyšení. Teprve pokud takový postup nepřichází v úvahu, využije se forma vazebního zasedání.

Vazební zasedání se koná obligatorně, rozhoduje-li se o vzetí obviněného do vazby (není-li rozhodnuto v hlavním líčení nebo veřejném zasedání), kdy ostatně již podle stávající právní úpravy musí vždy dojít k výsledku obviněného a nelze připustit žádnou výjimku (obviněný musí být vyslechnut vždy, i tehdy, rozhoduje-li se o jeho vzetí do vazby, aniž by tomu předcházelo jeho zadržení nebo zatčení).

V jiných případech rozhodování o vazbě se vazební zasedání koná pouze tehdy, pokud o to obviněný výslovně požádá, tj. přeje-li si obviněný být osobně slyšen ve vazebním zasedání. O konání vazebního zasedání může obviněný požádat v žádosti o propuštění z vazby na svobodu, ve stížnosti proti rozhodnutí o vazbě, popř. v jiném podnětu adresovaném soudu, nebo v jiných případech rozhodování o vazbě ve lhůtě stanovené soudem. Dále jsou vymezeny určité výjimky, kdy se vazební zasedání nemusí konat a kdy na provedení výsledku obviněného vzhledem k propadným lhůtám pro vydání rozhodnutí nelze trvat (obdobné důvody jsou stanoveny i v cizích právních úpravách, např. podle německé úpravy nemusí být obviněný předveden k ústnímu jednání, jestliže se účasti zřekl nebo předvedení brání velká vzdálenost, nemoc nebo jiné neodstranitelné překážky), a to přestože o to obviněný požádá.

Tyto výjimky se vztahují především k vážným překážkám bránícím uskutečnění vazebního zasedání, jež jsou na straně obviněného (důvody zmíněné v § 73d odst. 3 písm. a) a c) - obviněný se poté, co o konání vazebního zasedání požádá, fakticky odmítne takového zasedání účastnit, nebo účast obviněného na vazebním zasedání znemožňuje jeho zdravotní stav, jímž se má na mysli jak stav fyzický, tak stav duševní).

Další výjimka se týká toho, že obviněný se v nedávné době (dle požadavku ESLP musí jít o dobu spíše v řádu týdnů než měsíců) účastnil vazebního zasedání (a tudíž měl možnost se k vazbě vyjádřit) a v době od tohoto posledního zasedání neuvedl žádné nové rozhodné okolnosti, anebo je zřejmé, že okolnosti jím uváděné nepovedou ke změně rozhodnutí [důvod uvedený v § 73d odst. 3 písm. b)].

Další výjimka se týká typu rozhodování, kdy není třeba konat vazební zasedání - a to s ohledem na výsledek takového rozhodnutí, který je jednoznačně ve prospěch obviněného, neboť obviněný se daným rozhodnutím propouští z vazby na svobodu.

Navrhovaná úprava přípravy, zajištění přítomnosti osob a průběhu vazebního zasedání přejímá osvědčené prvky úpravy veřejného zasedání v kombinaci s některými prvky neveřejného zasedání (zejména je z účasti na něm vyloučena veřejnost). Odchyldou oproti obecné úpravě veřejného zasedání vyvolanou zvláštní povahou tohoto vazebního zasedání je to, že dobu konání vazebního zasedání stanoví předseda senátu a v přípravném řízení soudce tak, aby státní zástupce a obhájce měli reálnou možnost se vazebního zasedání zúčastnit (zejména aby fakticky vůbec měli možnost dorazit na místo konání vazebního zasedání; lhůty pro přípravu veřejného zasedání uvedené v § 233 odst. 2 tr. řádu se zde neuplatní), ovšem při dodržení lhůt stanovených pro rozhodnutí o vazbě. Na straně druhé specifika vazebního zasedání vedou k tomu, že se navrhuje stanovit jako obecnou zásadu, že nestanoví-li zákon jinak, účast státního zástupce a obhájce při vazebním zasedání není nutná, čemuž koresponduje i navrhované znění § 73f odst. 2 tr. ř. Obviněný se vazebního zasedání účastní vždy, což plyne z povahy věci, vazebního zasedání se však může účastnit i prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

K bodu 31 (§ 74)

V odstavci 1 je zapotřebí vzhledem ke změně systematiky vazebního řízení opravit odkazy na příslušná rozhodnutí o vazbě. Z obecných ustanovení o stížnosti (§ 141 tr. ř.) vyplývá, že stížností lze napadnout pouze rozhodnutí učiněná v prvním stupni. Dále se výslovně zdůrazňuje, že i na rozhodnutí o stížnosti proti rozhodnutí o vazbě se užijí ustanovení o vazebním zasedání, včetně práva obviněného na slyšení.

Odstavec 2, jak již bylo výše uvedeno, reaguje na nálezy Ústavního soudu Pl. ÚS 6/10 ze dne 20. 4. 2010, v němž Ústavní soud dovodil neústavnost části ustanovení § 74 odst. 2 tr. ř., jež spočívá v tom, že dosavadní právní úprava umožňovala, aby poté, co byl nad obžalovaným vynesena zprošťující rozsudek a bylo rozhodnuto o jeho propuštění z vazby na svobodu soudem nalézacím, byl obžalovaný ponechán i nadále ve vazbě na základě stížnosti státního zástupce proti rozhodnutí soudu o propuštění obžalovaného z vazby až do doby rozhodnutí druhoinstančního soudu, což je v rozporu s čl. 5 odst. 1 písm. c) a odst. 3 Úmluvy (rozhodnutí Wemhoff v. SRN ze dne 27. 6. 1968). Ústavní soud ve svém nálezu mimo jiné uvedl *„Zprošťující rozsudek je vydáván za situace, kdy nebyla na základě předložených důkazů prokázána vina obviněného, ať už proto, že (a) nebylo prokázáno, že se skutek, pro který byl obviněný stíhán, vůbec stal, či (b) v žalobním návrhu označený skutek není trestným činem, nebo (c) nebylo prokázáno, že tento skutek spáchal obviněný (viz ust. § 226 tr. ř., kde jsou stanoveny i některé další důvody). V návaznosti na vydání zprošťujícího rozsudku musí nalézací soud zkoumat, zda důvody vazby trvají nebo zda se nezměnily (srov. ust. § 72 odst. 1 tr. ř.). Protože byl obviněný rozhodnutím soudu zcela zproštěn obžaloby, je v dané chvíli zřejmé, že vazební důvody již nejsou dány a že další trvání vazby není nadále opodstatněno. Právě proto obecný soud v zápětí po vydání zprošťujícího rozsudku vydává též usnesení o propuštění z vazby na svobodu. Současné znění ust. § 74 odst. 2 věty druhé části za středníkem tr. ř. pak ve své podstatě představuje oprávnění státního zástupce rozhodnutí*

soudu o propuštění z vazby, byť na časově omezenou dobu, do doby rozhodnutí stížnostního soudu, zvrátit. Z hlediska ústavnosti je přitom stěžejí akceptovatelné, aby kontinuita omezení osobní svobody vazbou nebyla zprošťujícím rozsudkem nijak narušena. Podle názoru Ústavního soudu tato zákonná úprava tr. ř. opravňující státního zástupce k podání stížnosti s odkladným účinkem odporuje úzké interpretaci čl. 5 odst. 1 písm. c) ve spojení s čl. 5 odst. 3 Úmluvy. Ústavní soud proto dospěl k závěru, že napadená část ust. § 74 odst. 2 tr. ř. je v přímém rozporu s požadavky plynoucími z principů obsažených v judikatuře ESLP (bod 14-17), které tak nejsou českou právní úpravou respektovány. Pokračující omezení osobní svobody po vydání zprošťujícího rozsudku přestává být ospravedlnitelné z hlediska veřejného zájmu na účinném stíhání trestné činnosti, protože není naplněn požadavek přítomnosti zesílených důvodů pro další trvání vazby (bod 16). ...Jak Ústavní soud prohlásil již v nálezu sp. zn. IV. ÚS 689/05 (N 225/39 SbNU 379), důvod pro prodloužení vazby spočívající ve zcela neodůvodněném hypotetickém závěru o možnost vyhovění odvolání odvolacím soudem „je zcela libovolný, odporující čl. 8 odst. 2, odst. 5 Listiny nejen tím, že rozšiřuje nad zákonný rámec důvody pro omezení osobní svobody, ale také tím, že klade stěžovatelům k tíži implicitně předpokládanou neschopnost soudu prvního stupně vyvrátit jejich obhajobu.“

Nové znění odstavce 2 tak reflektuje závěry obsažené ve výše citovaném nálezu Ústavního soudu a již neumožňuje, aby byl obžalovaný poté, co soud prvního stupně vyhlásil zprošťující rozsudek, držen ve vazbě pouze na základě stížnosti podané státním zástupcem.

V navrhovaném odstavci 3 se řeší otázka, která v praxi vyvolává pochybnosti, a to jak má postupovat orgán rozhodující o stížnosti, jestliže napadené rozhodnutí o vazbě vykazuje podstatné vady, pro které je nutné napadené usnesení zrušit. Orgán rozhodující o stížnosti by měl v souladu s platnou judikaturou zásadně po případném zrušení napadeného usnesení sám znovu o vazbě obviněného rozhodnout (viz č. 36/1987 Sb. rozh. tr.). Jen výjimečně může v případě zcela zásadních vad věc po zrušení napadeného usnesení vrátit orgánu prvního stupně rozhodujícímu o vazbě. Pokud pak v případech zcela zásadních vad, které nejsou odstranitelné v řízení před stížnostním orgánem, napadené usnesení zruší a věc vrátí orgánu prvního stupně, musí zároveň vydat příkaz k propuštění obviněného z vazby na svobodu, neboť v takovém případě zde není rozhodnuto o vzetí obviněného do vazby (bylo zrušeno) a další trvání vazby již nemá opodstatnění.

K bodu 32 (§ 74a odst. 3)

S ohledem na změnu systematiky ustanovení o vazbě je zapotřebí zohlednit tyto změny i v ustanovení týkajících se omezení obviněného ve výkonu trestu odnětí svobody. Kromě toho dochází k určitému zpřesnění stávající právní úpravy. I nadále jsou zdůrazněna jen zásadní ustanovení o vazbě, která jsou klíčová i pro uvedená přiměřená omezení.

K bodu 33 (§ 75 věta první)

Stávající formulace „a pro neodkladnost věci nelze rozhodnutí o vazbě předem opatřit“ se navrhuje vypustit vzhledem k tomu, že stávající formulace odpovídá znění trestního řádu před novelou provedenou zákonem č. 558/1991 Sb., který nabyl účinnosti k 1. 1. 1992, kdy o vzetí do vazby rozhodoval v přípravném řízení prokurátor. Podle úpravy účinné po uvedeném datu již o vzetí do vazby v přípravném řízení rozhoduje soudce na základě návrhu státního zástupce a policejní orgán proto takové rozhodnutí nemůže opatřit předem nikdy.

K bodům 34 a 35 (§ 79a a 79d)

Navrhuje se sjednotit délku lhůt pro opakované podání žádosti o zrušení nebo omezení zajištění věcí a jiných majetkových hodnot s délkou lhůty, jež je nově stanovena pro opakované podání žádosti o propuštění vazby.

K bodům 36 až 39 (§ 83 a 83a)

Navržené změny jsou reakcí na nález Ústavního soudu, vyhlášený pod č. 219/2010 Sb., kterým Ústavní soud zrušil část ustanovení § 83a odst. 1 tr. ř., podle níž mohl vydat příkaz k prohlídce jiných prostor a pozemků v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán.

V předmětném nálezu Ústavní soud zkoumal slučitelnost úpravy prohlídky jiných prostor a pozemků ve vztahu k ústavně garantovanému právu na nedotknutelnost obydlí podle čl. 12 Listiny základních práv a svobod a k právu na soukromý život garantovaný v článku 8 odst. 1 Úmluvy. Ústavní soud se zde narozdíl od dosavadní trestněprávní doktríny přiklonil k širšímu pojetí institutu obydlí s odkazem na judikaturu ESLP. Ve svém nálezu Ústavní soud mimo jiné uvádí: „ESLP uvedl, že v moderní době nelze vést ostré prostorové oddělení soukromí v místech užívaných k bydlení a soukromí realizovaného v pracovním prostředí osoby. Proto ESLP pod právo na respektování soukromí podle čl. 8 odst. 1 Úmluvy zahrnuje i požadavek respektu k soukromí sídla společnosti, poboček či provozoven právnických osob (srov. rozhodnutí ze dne 16. 4. 2002 ve věci Société Colas Est. proti Francii), kancelářských prostor (srov. rozhodnutí ze dne 25. 2. 1993 ve věci Crémieux proti Francii či rozhodnutí ze dne 25. 2. 1993 ve věci Mialhe proti Francii) nebo prostor advokátních kanceláří (srov. rozhodnutí ze dne 12. 12. 1992 ve věci Niemietz proti Německu). Dodal přitom, že omezení pojmu obydlí způsobem, který by vylučoval místa výkonu povolání, není vždy možné, když stačí poukázat na prolínání a nemožnost odlišení osobních aktivit jednotlivce od jeho aktivit pracovních (Niemietz proti Německu, § 29 a 31).“ Dále Ústavní soud odkázal i na zahraniční judikaturu:

„Obdobný přístup zastává i judikatura zahraničních ústavních soudů a tamní konstitucionalistika. Např. judikatura německého Spolkového ústavního soudu institut obydlí (Wohnung) ve smyslu čl. 13 Základního zákona SRN, jímž je garantováno právo na nedotknutelnost obydlí a jsou blíže upraveny podmínky jeho omezení, vykládá rovněž širěji. Respektu a ochrany požívá nejen soukromí v prostorách sloužících k bydlení (obydlí v užším slova smyslu), nýbrž např. i prodejny, kancelářské prostory, živnostenské provozovny, řemeslnické výroby, sklady či zemědělské stavby atd., tj. místa, kde je vykonávána pracovní či podnikatelská činnost. Německá doktrína vychází z názoru, že autonomní naplňování soukromého života a pracovní aktivity spolu úzce souvisejí. Ani otevření obchodních prostor veřejnosti nevede ke ztrátě jejich ochrany skrze právo na soukromí, resp. nedotknutelné obydlí. Intenzita zmíněného práva však klesá a odůvodnění jeho omezení podléhá v takovém případě jiným předpokladům. Přesto je třeba vyjít z toho, že ani takové obchodní prostory nejsou přístupny veřejnosti bez omezení. O vstupu do nich rozhoduje jen vůle jejich uživatele (srov. Mangoldt, H., Klein, F., Starck, Ch.: Kommentar zum GG, Band I., 5. vyd., Verlag Franz Vahlen, München 2005, s. 1235n. a judikatura německého Spolkového ústavního soudu tam uvedená).“

Ústavní soud ve svém nálezu dovodil, že v případě užití trestněprávních nástrojů omezujících základní práva a svobody jednotlivce se požadavek soudní ochrany základních práv musí projevit ve vydání soudního příkazu a v jeho dostatečném odůvodnění. To musí odpovídat jak požadavkům zákona, tak především ústavním principům, z nichž zákonné

ustanovení vychází, resp. které zpětně limitují jeho interpretaci, neboť aplikace takového ustanovení představuje zvlášť závažný zásah do základních práv a svobod každého jednotlivce (podobně viz citovaný nálezn sp. zn. II. ÚS 789/06). Podle Ústavního soudu je proto nezbytné, aby o vydání příkazu k prohlídce jiných prostor a pozemků rozhodoval nezávislý a nestranný orgán. Za takový podle něj nelze považovat státního zástupce, a tím méně policejní orgán. Nelze totiž opomíjet skutečnost, že státní zástupci plní v kontradiktorním řízení funkce orgánu veřejné žaloby a jsou zákonem, jakož i slibem osobně zavázáni k ochraně veřejného zájmu (§ 18 odst. 3 zákona o státním zastupitelství). V přípravném řízení, kde mají zcela dominantní postavení, jsou společně s policejním orgánem povinni organizovat svou činnost tak, aby účinně přispívali k včasnosti a důvodnosti trestního stíhání. To vše může vést k legitimním pochybám stran o jejich nestrannosti (resp. jejího zdání) při posuzování střetu základních práv a svobod osob s veřejným zájmem na stíhání trestné činnosti.

Ústavní soud dále uvedl, že z celkové koncepce napadeného ustanovení § 83a odst. 1 tr. řádu, které stanoví podmínky pro nařízení a provedení prohlídky jiných prostor nebo pozemků, a především z jeho srovnání s ustanovením § 83 tr. řádu, které stanoví podmínky pro nařízení a výkon domovní prohlídky, zřetelně vyplývá, že je odrazem koncepce užšího pojetí institutu obydlí. Podle této koncepce je obydlí vymezeno pouze prostorem skutečně sloužícím k bydlení, který je třeba odlišovat od prostorů nesloužících k bydlení. Tento přístup, který v důsledku plošně restriktivně interpretuje právo na soukromý život, se pak promítá do stanovení odlišných (přísnějších) podmínek pro nařízení a výkon domovní prohlídky ve srovnání s podmínkami pro nařízení a výkon prohlídky jiných prostor a pozemků. Uvedenou koncepci, vycházející ze striktního odlišování soukromého života jednotlivce realizovaného v prostorách užívaných k bydlení, jemuž je poskytována vyšší míra ochrany před potenciálně excesivními zásahy ze strany veřejné moci, od soukromého života osoby naplňovaného např. v jeho pracovním prostředí anebo v místech, která využívá k výkonu zájmových činností, resp. i nečinností v podobě prosté relaxace nebo k zábavě, považuje Ústavní soud za nepřijatelnou, neboť mívá účel základního práva na soukromý život. Podle jeho názoru stejně jako v případě výkonu domovní prohlídky, tak i v případě výkonu prohlídky jiných prostor včetně zemědělských stavení, jakož i pozemků nezbytně dochází k zásahu do soukromé sféry jednotlivce prostorově vymezené, a pro takový zásah je třeba předchozí povolení soudu.

S ohledem na uvedené se tak navrhuje sjednotit režim nařízení prohlídky jiných prostor a pozemků s režimem nařízení domovní prohlídky.

K bodu 40 [§ 83c odst. 2 písm. a)]

Navržená změna dává policejnímu orgánu jednoznačný zákonný titul, aby vstoupil do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek i v případě, že se tam nachází osoba, na kterou předseda senátu vydal příkaz k jejímu dodání do výkonu zabezpečovací detence.

K bodu 41 [§ 83c odst. 2 písm. c)]

Navržená změna jednoznačně zakotvuje oprávnění policejního orgánu vstoupit do obydlí, jiné prostory nebo pozemku v případě, že se tam nachází osoba podezřelá z trestného činu, kterou je zapotřebí zadržet. I když se bezpochyby může jednat o závažnější případ, než v případě předvedení osoby pro účely trestního řízení (např. i svědka), kde policejní orgán takové oprávnění má podle § 83c odst. 2 písm. b) tr. ř., ve stávající právní úpravě není dán jednoznačný zákonný titul pro vstup policejního orgánu na uvedené místa a takové oprávnění

se musí dovozovat z důvodu uvedeného v § 83c odst. 1 tr. ř., tj. že je dáno závažné ohrožení veřejného pořádku a bezpečnosti.

K bodům 42 a 43 (§ 85b odst. 3)

Jde o legislativně technické změny v návaznosti na zrušení § 83a trestního řádu.

K bodům 44, 49 a 62 (§ 88 odst. 1 a 9 a § 158e odst. 1)

S účinností od 1. ledna 2010 byl přijat nový zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který v § 14 stanoví rozdělení trestných činů na přečiny a zločiny. V kategorii zločinů dále určuje kriteria pro ty zločiny, které jsou považovány za zvlášť závažné. Původní návrh trestního zákoníku ve znění schváleném vládou vymezoval zvlášť závažné zločiny jako úmyslné trestné činy, na něž zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně osm let.

V Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR však došlo ke změně vymezení zvlášť závažných zločinů v návaznosti na nové vymezení přečinů tak, že hranice trestní sazby byla u zvlášť závažných zločinů posunuta z osmi na deset let. Na kategorii zvlášť závažných zločinů je však navázána řada různých typů institutů nejen hmotného práva, ale i práva procesního.

Jedním z institutů procesního práva, který byl touto změnou výrazně dotčen, je odposlech a záznam telekomunikačního hovoru, neboť oproti předchozí právní úpravě došlo k omezení počtu trestných činů, u kterých lze odposlechy nařídit a u nichž je využití odposlechů mnohdy klíčové k jejich odhalení. Zcela markantně se to projevuje zejména v okruhu trestných činů páchaných organizovaně a dále pak u majetkových deliktů, u kterých byla často trestní sazba v nové úpravě snižována, aby byla zachována relace k vyšším trestním sazbám zvoleným v případě trestných činů proti životu a zdraví. Typicky dochází např. k ztížení odhalování krádeží motorových vozidel prováděných organizovanou skupinou pachatelů. Odposlechy v takovýchto věcech slouží nejen k zadokumentování kontaktů mezi pachateli, ale přináší obvykle poznatky o místě a způsobu realizace odcizených věcí, což v mnohých případech vede k zajištění alespoň některých odcizených věcí.

Nepřímá novela ustanovení § 88 trestního řádu provedená zákonem č. 41/2009 Sb. tak ztížila objasňování závažné trestné činnosti jakou organizovaná majetková trestná činnost uvedeného druhu je. Z praxe vyplývá, že převážná část této trestné činnosti se škodou nad 5 mil. Kč byla zjištěna a objasněna právě díky použití operativně pátracích úkonů, včetně odposlechů, nařízených v souvislosti s překročením výše zjištěné škody nad 500 tis. Kč.

Vzhledem k uvedenému se navrhuje vymezit podmínky pro použití odposlechů obdobně jako tomu bylo v právní úpravě před nabytím účinnosti zákona č. 41/2009 Sb., a to tak, že odposlechy lze nařídit v řízení o trestných činech s horní hranicí trestní sazby nejméně 8 let a o trestných činech, k jejichž stíhání zavazují Českou republiku mezinárodní smlouvy. Navržená změna koresponduje i se zahraničními právními úpravami, neboť z komparace těchto úprav vyplývá, že právní úprava odposlechů v České republice patří k nejprísnějším právním úpravám [např. ve Francii lze nařídit odposlechy u trestných činů s horní hranicí trestní sazby nejméně 2 roky, v Portugalsku u trestných činů s horní hranicí nejméně 3 roky a dalších vyjmenovaných trestných činů, ve Slovinsku u trestných činů s horní hranicí trestní sazby 8 let a u dalších vyjmenovaných trestných činů, v Lotyšsku u zvlášť závažných trestných činů, závažných trestných činů i u méně závažných trestných činů (nelze jen u nezávažných trestných činů), v Rumunsku u trestných činů s horní hranicí trestní sazby

nejméně 5 let a u širokého výčtu dalších trestných činů (zde lze nařídít odposlech i za účelem nalezení a lokalizace osoby, jež má být dodána soudu a za účelem výkonu soudního rozhodnutí), ve Španělsku u zvlášť závažných trestných činů a u méně závažných trestných činů se sociálními dopady (nejsou specifikovány), v Německu u stanoveného výčtu trestných činů atd.].

Z obdobných důvodů se novelizuje také ustanovení § 158e odst. 1 tr. ř., které vymezuje podmínky pro použití agenta, přičemž navrhovaná změna koresponduje se zahraničními právními úpravami (např. v Maďarsku lze agenta nasadit pro účely objasňování kteréhokoli trestného činu bez omezení, v Rumunsku u trestných činů s horní hranicí trestní sazby nejméně 5 let, ve Velké Británii pro účely odhalování kteréhokoli trestného činu, ve Slovinsku a v Portugalsku u trestných činů s horní hranicí trestní sazby nejméně 5 let a u dalších vyjmenovaných trestných činů apod.).

K bodu 45 (§ 88 odst. 5)

V ustanovení § 88 odst. 5 trestního řádu jsou taxativně vyjmenovány trestné činy, u kterých může být proveden odposlech a záznam telekomunikačního provozu se souhlasem uživatele odposlouchávané stanice bez příkazu k takovému odposlechu a záznamu. Do výčtu těchto činů se navrhuje zařadit také trestný čin nebezpečného pronásledování, který je upraven v § 354 nového trestního zákoníku (účinného k 1. lednu 2010), neboť přímým následkem tohoto jednání je závažné narušování soukromí, osobní svobody a lidské důstojnosti, v závažných případech je poškozováno duševní a tělesné zdraví oběti a uvedené ujednání může výjimečně vyústit i v ohrožení život a oběti. Nejčastější formou, kterou pachatel používá k systematickému a úpornému terorizování oběti, bývá obtěžování prostřednictvím telefonu a internetu. Absence tohoto trestného činu v uvedeném výčtu by činila dokazování protiprávního jednání pachatele obtížným, což není v zájmu oběti tohoto činu, který vykazuje srovnatelný stupeň společenské škodlivosti jako trestný čin nebezpečného vyhrožování, který je ve výčtu zařazen.

K bodům 46 až 48 (§ 88 odst. 8 a 9)

Napравuje se nedostatek novely trestního řádu provedené zákonem č. 177/2008 Sb. (účinnost k 1. 7. 2008), která komplexně upravila odposlech a záznam telekomunikačního provozu, spočívající v tom, že ke skončení věci v trestním řízení může dojít nejen rozhodnutím státního zástupce nebo soudu, ale před zahájením trestního stíhání i rozhodnutím policejního orgánu.

K bodům 50 a 53 (§ 93 odst. 2 a § 103)

Novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. doplnila trestní řád o ustanovení § 104b upravující rekognici, patrně opomenutím však již nedošlo k zrušení duplicitního § 93 odst. 2 tr. řádu, který rovněž rámcově upravuje rekognici. Vzhledem k uvedenému se navrhuje předmětné ustanovení § 93 odst. 2 tr. ř., které je již obsolentní, zrušit. V návaznosti na tuto změnu je třeba upravit i odkaz v § 103 tr.ř.

K bodu 51 (§ 95 odst. 2)

Návrh novelizace § 95 tr. ř. vychází ze skutečnosti, že obviněnému, který je vyslýchán prostřednictvím videokonferenčního zařízení, nemůže být fakticky protokol předložen k

přečtení. Vzhledem k uvedenému je třeba obviněného s protokolem seznámit tím způsobem, že mu bude přečten. Toto pravidlo se uplatní i pro výslech svědků (viz § 103 tr. ř.).

K bodům 52, 61, 73, 76, 77 a 79 (§ 102 odst. 2, § 158 odst. 8, § 183a odst. 3, § 202 odst. 3, § 211 odst. 6, § 235 odst. 2)

O úkonu, který je prováděn prostřednictvím videokonferenčního zařízení, se vždy vedle protokolu obligatorně pořídí obrazový a zvukový záznam. V případech, kdy je podle účinné právní úpravy připuštěno přečíst protokol o dřívějším výslechu, se jako rovnocenná náhrada čtení protokolu o dřívější výpovědi připouští přehrání obrazového a zvukového záznamu, kde je předchozí výslech prováděn prostřednictvím videokonferenčního zařízení zachycen. Těmito ustanoveními nejsou nijak rozšiřovány výjimky ze zásady ústnosti.

K bodu 54 (§ 111a)

V § 111a se upravují odchylky při provádění výslechu prostřednictvím videokonferenčního zařízení, které vyplývají z toho, že úkon prováděný prostřednictvím videokonferenčního zařízení je prováděn na všech místech, kde je umístěno videokonferenční zařízení, a které jsou nezbytné k zajištění zásad spravedlivého procesu. Toto ustanovení se rovněž obdobně užije v případech, kdy je prostřednictvím videokonferenčního zařízení zajištěna účast jednotlivých osob na jednání, ať již jde o vazební nebo veřejné zasedání nebo hlavní líčení, nebo při úkonech prováděných mimo tato jednání (§ 183a odst. 2 tr. řádu).

K § 111a odst. 1

Aby bylo zajištěno právo obviněného radit se svým obhájcem, je třeba zajistit, aby při výslechu obviněného prováděného prostřednictvím videokonferenčního zařízení byla obhájci dána možnost se jej účastnit na tom místě, kde je obviněný. Z toho důvodu je zapotřebí, má-li být výslech obviněného prováděn prostřednictvím videokonferenčního zařízení, vyrozumět obhájce obviněného o místě, na které je obviněný k výslechu předvolán. Naopak v případě výslechu svědka nebo znalce se obhájce nevyrozumívá o místě, na které byly tyto osoby předvolány k výslechu, ale vyrozumí se o místě, ze kterého je výslech prováděn příslušným orgánem činným v trestním řízení, neboť účast obhájce na místě výslechu svědka, popř. znalce, aniž by na tomto místě byl přítomen též vyslýchající orgán, by mohla vést k ovlivnění jejich vypovídacích schopností.

K § 111a odst. 2 a 3

S ohledem na skutečnost, že vyslýchající a vyslýchaná osoba nejsou při výslechu prováděném prostřednictvím videokonferenčního zařízení na jednom místě, není možné zajistit, aby osoba provádějící výslech ověřila totožnost vyslýchaného. Totožnost proto ověří zaměstnanec soudu, státního zastupitelství nebo policejního orgánu, který k tomu bude pověřený osobou provádějící výslech, popř. se souhlasem osoby provádějící výslech i zaměstnanec soudu, státního zastupitelství, věznice nebo policejního orgánu, kde je vyslýchaná osoba, pokud k tomu byla pověřena předsedou tohoto soudu, vedoucím státním zástupcem, ředitelem věznice nebo vedoucím příslušníkem policejního orgánu. Odstavec 3 řeší specificky tuto problematiku pro případ výslechu utajovaného svědka.

K § 111a odst. 4 a 5

Při provádění výslechu prostřednictvím videokonferenčního zařízení je třeba důsledně dbát zejména na to, aby vyslýchaná osoba nebyla zkrácena na svých právech. Musí být proto vždy před započetím výslechu prováděného prostřednictvím videokonferenčního zařízení poučena o tom, jakým způsobem bude videokonference probíhat. Při provádění výslechu osoby prostřednictvím videokonferenčního zařízení je zejména třeba dbát toho, aby jí bylo umožněno zřetelně vidět a slyšet přítomné osoby a aby byla viděna a slyšena orgány činnými v trestním řízení a jinými osobami zúčastněnými na řízení. Zdůrazňuje se proto, že v případě technických obtíží při přenosu obrazu a zvuku může vyslýchaná osoba vznášet námitky proti jeho kvalitě. Tím není dotčeno oprávnění jiných osob vznášet námitky proti způsobu provádění jednotlivých úkonů (viz např. § 165 odst. 2, § 180 odst. 4 tr. řádu). Za tímto účelem se rovněž navrhuje, aby osoba uvedená v odstavci 2 nebo 3 byla přítomna po celou dobu průběhu videokonference na místě, kde se nachází vyslýchaná osoba, aby mohla včas případné technické problémy avizovat osobě provádějící výslech nebo provést jiná potřebná opatření.

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 111a tr. ř. je speciálním ustanovením k obecným ustanovením o výslechu, otázky, jež nejsou speciálně upraveny tímto ustanovením, se řídí obecnými ustanoveními o výslechu obviněného, svědka nebo znalce.

K bodům 55, 57, 58 a 91 (§ 129 odst. 2, § 134 odst. 3, § 136 odst. 3 a § 314d odst. 3)

Navrhuje se rozšířit okruh případů, ve kterých není vyžadováno, aby bylo prvoinstanční rozhodnutí odůvodněno, a to následovně:

Pokud jde o rozsudek, umožňuje se, aby napříště byl vypracován zjednodušený rozsudek neobsahující odůvodnění nejen v samosoudcovských (současný § 314d odst. 3 tr. řádu), ale i v senátních věcech. Pokud se státní zástupce a obviněný spokojili s ústním odůvodněním rozsudku přímo v jednacím síni a na základě tohoto ústního odůvodnění se po vyhlášení rozsudku nebo ve stanovené lhůtě vzdali opravného prostředku, a tak se vzdali i možnosti v klidu si rozhodnutí promyslet a rozhodnout se, zda podají opravný prostředek až po přečtení odůvodnění v písemné podobě, ztrácí písemné odůvodňování rozsudku na svém významu. Vzhledem k tomu, že i když se státní zástupce a obviněný vzdají práva na podání opravného prostředku, může mít pro ně odůvodnění určitý význam, stanoví se výslovně, že možnost neodůvodňovat rozsudek není dána, neprohlásí-li státní zástupce nebo obviněný výslovně, že na vyhotovení písemného odůvodnění netrvají. V případě, že některý z výroků může být napadnut též poškozeným nebo zúčastněnou osobou, jsou předmětem odůvodnění ty výroky, proti kterým mohou podat odvolání, ledaže se práva podat odvolání vzdají. Dále se umožňuje, aby v případě, že je to možné, byly ve skupinových věcech výroky odůvodněny pouze v částech vztahujících se k obviněnému, který se odvolání nevzdal.

Podobně je tomu i u usnesení. V aplikační praxi převládá názor, že podle stávající právní úpravy není v případě usnesení, kterým ve veřejném zasedání či hlavním líčení rozhodl samosoudce ve věci samé (např. schválení narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání, zastavení trestního stíhání, postoupení věci apod.), možné použít analogicky ustanovení o zjednodušeném rozsudku uvedeném v § 314d odst. 3 tr. řádu, protože trestní řád výslovně upravuje zjednodušené usnesení, které neobsahuje odůvodnění (§ 134 odst. 3 tr. řádu), jen pro vykonávací řízení a tudíž nepočítá s možností vyhotovovat takové zjednodušené usnesení i v jiných případech. Díky této skutečnosti pak ve stávající právní úpravě může mít závažnější a slavnostnější forma rozhodnutí (rozsudek) v samosoudcovských věcech méně náležitostí, než rozhodnutí o méně závažných záležitostech činěné formou usnesení. Je sice všeobecně

uznáváno, že při aplikaci norem trestního práva procesního je zásadně analogie přípustná, přesto se analogie § 314d odst. 3 tr. řádu o zjednodušeném rozsudku nepřipouští. Navrhovaná úprava tento pocíťovaný nedostatek odstraňuje a připouští neodůvodňovat usnesení orgánu činného v trestním řízení, pokud se po vyhlášení usnesení nebo ve stanovené lhůtě obviněný nebo jiná oprávněná osoba a státní zástupce vzdali stížnosti a prohlásili, že netrvají na písemném odůvodnění.

Navrhované změny se uplatní u všech rozsudků a usnesení. Nová úprava tak nahradí dosavadní dílčí úpravu obsaženou v § 134 odst. 3 a § 314d odst. 3 tr. řádu.

K bodu 56 (§ 129 odst. 3)

Jedná se o legislativně-technickou změnu.

K bodu 59 [§ 146a odst. 1 písmeno a)]

Citované ustanovení se dává do souladu s nově navrženou úpravou, podle níž již státní zástupce nerozhoduje o dalším trvání vazby. Naopak se do tohoto ustanovení výslovně doplňují ostatní případy, kdy státní zástupce rozhoduje o vazbě a proti jeho rozhodnutí je přípustná stížnost – např. pokud státní zástupce rozhodne o propuštění obviněného z vazby na svobodu na základě přijetí některého opatření nahrazujícího vazbu, nebo tehdy, rozhodne-li o změně důvodů vazby, pominul-li některý důvod vazby. Podle stávající právní úpravy v těchto případech vyvstávají pochybnosti, který orgán je příslušný k rozhodnutí o takové stížnosti (praxe většinou dovozuje příslušnost soudu analogicky podle ustanovení § 146 odst. 1 písm. a) tr. ř.). Navrhované ustanovení odstraňuje uvedené nejasnosti a příslušnost soudu k rozhodování o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce v uvedených případech zakotvuje výslovně.

K bodu 60 [§ 146a odst. 1 písmeno b)]

Navrženou úpravu je třeba provázet s novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 197/2010 Sb. (účinnost k 1. 1. 2011), která nově upravila možnost obviněného žádat o zrušení zákazu vycestovat, který mu může být uložen jednak samostatně jako určitý typ předběžného opatření podle § 77a trestního řádu, jednak v rámci náhradního opatření za vazbu jako omezení podle § 73 odst. 4 až 6 tr. ř. nebo § 73a odst. 3 tr. ř.

K bodu 61 (§ 158 odst. 8)

Viz odůvodnění k bodu 52.

K bodu 62 (§ 158e odst. 1)

Viz odůvodnění k bodu 44.

K bodu 63 [§ 175 odst. 1 písm. c)]

Předmětné ustanovení upravuje výlučná oprávnění státního zástupce, která má v přípravném řízení oproti policejnímu orgánu. V návaznosti na změnu příslušnosti k rozhodování o dalším trvání vazby v přípravném řízení (v podrobnostech srovnej odůvodnění k § 73b tr. ř.) je třeba upravit i vymezení oprávnění státního zástupce rozhodovat

v přípravném řízení o vazbě, neboť nově již nemůže rozhodnout o dalším trvání vazby obviněného a o jeho ponechání ve vazbě, ale může činit pouze rozhodnutí ve prospěch obviněného, tj. může obviněného propustit z vazby na svobodu (a to i za současného nahrazení vazby některým nevazebním opatřením) a rozhodnout o změně důvodů vazby, jestliže některý z více vazebních důvodů pominul.

K bodu 64 [§ 175 odst. 1 písm. f)]

Výlučná oprávnění státního zástupce v přípravném řízení se navrhuje doplnit také o oprávnění rozhodnout o zničení zajištěné nebezpečné věci podle § 81b tr. ř. již v průběhu trestního řízení.

K bodu 65 (§ 179a odst. 1)

Zkrácené přípravné řízení se má konat o typově nejméně závažných trestných činech, přičemž jeho podstatou je rychlé a neformální objasnění skutku, ve kterém je spatřován trestný čin, zjištění osoby důvodně podezřelé z jeho spáchání a vyhledání důkazů. Zkrácené přípravné řízení se koná pouze za podmínek, že lze očekávat, že toto řízení bude v krátké době ukončeno a podezřelý bude postaven před soud. Pokud tyto podmínky nejsou splněny – např. proto, že šetřením se nezjistily skutečnosti odůvodňující závěr o tom, že ze spáchaného trestného činu je důvodně podezřelá určitá osoba, pak konání zkráceného přípravného řízení nepřichází v úvahu.

Z provedených analýz vyplývá, že tento typ řízení se jednoznačně osvědčil a je z pohledu praxe pozitivně hodnocen s tím, že jde o institut, který nepochybně přispěl ke zkrácení trestního řízení v tzv. bagatelních věcech. Tento postup hodnotí pozitivně i občanská veřejnost.

Typově nejméně závažnými trestnými činy jsou podle nového trestního zákoníku přečiny. Vzhledem k tomu, že původní vládní návrh nového trestního zákoníku vymezoval přečiny jako nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby do tří let, bylo u zkráceného přípravného řízení ponecháno stávající vymezení podmínek, kdy jej lze konat, tj. u trestných činů, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta. Uvedená úprava však neváže na vymezení trestných činů, u kterých se koná řízení před samosoudcem (trestné činy s horní hranicí do 5 let), ani na finální vymezení přečinů v § 14 trestního zákoníku, kde při projednávání návrhu trestního zákoníku v Parlamentu ČR došlo k posunu hranice ze tří na pět let odnětí svobody.

Po přijetí nového trestního zákoníku, který u jinak poměrně běžné kriminality mnohdy zvýšil u kvalifikovaných skutkových podstat sazby na 4 roky (u vyšších odstavců), se využitelnost zkráceného přípravného řízení poněkud zproblematizovala a hrozí, že se podíl věcí řešených formou tohoto institutu výrazně sníží.

Vzhledem k uvedenému se navrhuje, aby zkrácené přípravné řízení mohlo být konáno ohledně trestných činů, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let odnětí svobody. Tím se vytvoří i prostor pro soudy projednávat tyto jednodušší věci ve zjednodušeném řízení (§ 314b odst. 1 tr. ř.) a rozhodovat o nich formou trestního příkazu (§ 314e odst. 1 tr. ř.). Zároveň platí, že pokud by podmínky pro vedení zkráceného přípravného řízení nebyly dány, je soud oprávněn odmítnout návrh na potrestání [§ 314c odst. 1 písm. c) tr. ř.] a věc je pak projednávána ve standardním vyšetřování. Tím je zaručena soudní kontrola.

K bodu 66 (§ 179b odst. 2)

Vzhledem k tomu, že úprava nutné obhajoby je řešena v souhrnném ustanovení § 36 tr. ř., kde jsou z důvodu přehlednosti vymezeny všechny důvody zakládající nutnou obhajobu, navrhuje se předmětné ustanovení vypustit bez náhrady.

K bodu 67 (§ 179c odst. 1)

Jedná se o nápravu legislativního pochybení, kdy novela trestního řádu provedená zákonem č. 41/2009 Sb. pozměnila ustanovení § 159a tr. ř. tak, že do něj vložila nový odstavec 4, který svěřuje do výlučné pravomoci státního zástupce odložení věci z důvodu nedostatku veřejného zájmu na stíhání. Na uvedené přečíslování odstavců v § 159a tr. ř. však již nebylo reagováno v § 179c odst. 1, které upravuje rozsah rozhodovacích oprávnění policejního orgánu ve zkráceném přípravném řízení.

K bodům 68 až 71 (§ 179g a 179h)

Ustanovení § 179g tr. ř. stanoví podmínky, za kterých lze podmíněně odložit podání návrhu na potrestání. Novelizací ustanovení § 179b tr. ř. provedenou zákonem č. 274/2008 Sb. došlo k zásadní změně přípravného řízení na úrovni okresních státních zastupitelství spočívající v nezanedbatelném přesunu agendy trestního řízení konaného o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, ve prospěch zkráceného přípravného řízení. Tato skutečnost vyplývá ze statistických údajů za první pololetí 2009 ve srovnání se stejným obdobím roku 2008. Zcela jednoznačně jde o žádoucí trend znamenající ve svém důsledku především zrychlení trestního řízení a významné odbřemenění státních zástupců, kteří se tak mohou důsledněji věnovat doзору ve věcech závažné kriminality. Od počátku účinnosti této legislativní změny je však poukazováno na jistou disproporci v úpravě postupů podle ustanovení § 179g tr. ř. a ustanovení § 307 tr. ř., a to pokud jde o vymezení podmínek aplikace odklonů ve vztahu k institutu náhrady škody. Ustanovení § 179g tr. ř. totiž předpokládá jako jediný postup úplné uhrazení způsobené škody podezřelým, zatímco ustanovení § 307 odst. 1 písm. b) tr. ř. připouští též možnost uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o její náhradu, resp. učinění jiných potřebných opatření k její náhradě. Vytváří se tak nedůvodná disproporce mezi možnostmi využít tzv. odklonu ve zkráceném přípravném řízení a ve vyšetřování. To způsobuje nerovné postavení pachatelů trestných činů ve stádiu zkráceného přípravného řízení a standardního trestního stíhání.

Navrhované změny proto sjednocují podmínky náhrady škody u obou odklonů tak, že podmínky stanovené v § 307 tr. ř. budou aplikovatelné i ve zkráceném přípravném řízení. Navrhovaná úprava tak umožní maximální využívání odklonu i ve zkráceném přípravném řízení.

S ohledem na rozšíření okruhu trestných činů, ohledně kterých lze konat zkrácené přípravné řízení, se rovněž sjednocuje délka zkušební doby u podmíněného odložení podání návrhu na potrestání s její délkou u podmíněného zastavení trestního stíhání, neboť není důvod pro zachování jejich odlišné délky.

K bodu 72 (§ 183a odst. 2)

Prostřednictvím videokonference lze provádět nejen jednotlivé úkony trestního řízení, pokud to jejich povaha umožňuje, ale rovněž lze tímto způsobem zajistit účast jednotlivých

osob na jednání, ať již jde o vazební zasedání, veřejné zasedání nebo hlavní líčení, nebo při úkonech prováděných mimo tato řízení (§ 183a odst. 2 tr. řádu).

K bodu 73 (§ 183a odst. 3)

Viz odůvodnění k bodu 52.

K bodu 74 (§ 187 odst. 1)

Vzhledem k tomu, že o vazbě se nově rozhoduje ve vazebním zasedání, jsou-li pro to dány důvody (§ 73d tr. ř.), je třeba tuto novou formu zasedání zohlednit i u předběžného projednání obžaloby, v němž se rozhoduje o dalším trvání vazby obžalovaného.

K bodu 75 (§ 202 odst. 1)

Prostřednictvím videokonference lze provádět nejen jednotlivé úkony trestního řízení, pokud to jejich povaha umožňuje, ale rovněž lze tímto způsobem zajistit účast jednotlivých osob na jednání, ať již jde o vazební zasedání, veřejné zasedání nebo hlavní líčení, nebo při úkonech prováděných mimo tato řízení (§ 183a odst. 2 tr. řádu).

K bodu 76 (§ 202 odst. 3)

Viz odůvodnění k bodu 52.

K bodu 77 (§ 211 odst. 6 a 7)

V návaznosti na úpravu čtení záznamů v zjednodušeném řízení navazujícím na zkrácené přípravné řízení, která s v praxi osvědčuje, se navrhuje umožnit i v hlavním líčení čtení úředních záznamů o úkonech podle § 158 odst. 3 a 5 tr. ř. se souhlasem obou základních stran - obžaloby a obhajoby. Práva obviněného jsou zajištěna tím, že takový postup bude možný jen s jeho souhlasem, tedy v podstatě v případech, kdy k obsahu záznamů nemá výhrady. I takové úřední záznamy budou v hlavním líčení využitelné jako důkaz, přičemž musí být dodrženo omezení, že takový úřední záznam nesmí mít určující význam pro odsouzení, což vyplývá z judikatury Evropského soudu pro lidská práva v návaznosti na čl. 6 odst. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (došlo-li by k odsouzení pachatele pouze nebo přinejmenším v rozhodujícím rozsahu na základě takového důkazu, ESLP by nemusel navzdory tomu, že obžalovaný vyslovil se čtením záznamu souhlas, považovat takový postup za postup v intencích spravedlivého procesu).

Pokud jde o odůvodnění k odstavci 7, lze odkázat na odůvodnění k bodu 57.

K bodu 78 (§ 234 odst. 1)

Prostřednictvím videokonference lze provádět nejen jednotlivé úkony trestního řízení, pokud to jejich povaha umožňuje, ale rovněž lze tímto způsobem zajistit účast jednotlivých osob na jednání, ať již jde o vazební zasedání, veřejné zasedání nebo hlavní líčení, nebo při úkonech prováděných mimo tato řízení (§ 183a odst. 2 tr. řádu).

K bodu 79 (§ 235 odst. 2)

Viz odůvodnění k bodu 52.

K bodu 80 (§ 240)

Vzhledem k tomu, že navrhuje upravit novou formu vazebního zasedání, je-li rozhodováno o vazbě, je třeba tuto formu zasedání doplnit mezi případy, kdy se nerozhoduje v neveřejném zasedání.

K bodu 81 (§ 242 odst. 2)

Úprava reaguje na náleze Ústavního soudu ze dne 22. března 2005 vyhlášený pod č. 239/2005 Sb., kterým došlo ke zrušení ustanovení § 242 odst. 2 tr. ř. ke dni vyhlášení nálezu ve Sbírce zákonů, tj. 17. 6. 2005. Podle názoru Ústavního soudu nebylo ustanovení § 242 odst. 2 trestního řádu rozporné s čl. 5 odst. 4 Úmluvy samostatně, ale pouze ve vztahu k těm ustanovením trestního řádu, která upravují soudní přezkum usnesení státního zástupce o dalším trvání vazby, neboť tomu, aby obviněný mohl být před rozhodnutím soudu o stížnosti proti rozhodnutí státního zástupce o ponechání obviněného ve vazbě slyšen jako procesní strana, bránilo v platné právní úpravě ustanovení § 242 odst. 2 trestního řádu, které účast obviněného (i kohokoliv jiného) při neveřejném zasedání vylučovalo.

V důsledku samostatné úpravy práva obviněného „být slyšen“ v rámci vazebního zasedání jako specifické procesní formy se navrhuje obnovit znění Ústavním soudem zrušeného ustanovení § 242 odst. 2 tr. ř., které samo o sobě netrpí ústavním deficitem.

K bodu 82 (§ 255 odst. 2)

Ačkoli doprovodný změnový zákon k novému trestnímu zákoníku (zákon č. 41/2009 Sb.) vypustil ze znění § 224 odst. 5 tr. ř. jako důvod pro přerušení trestního stíhání skutečnost, že zákon je v rozporu s mezinárodní smlouvou, která má přednost před zákonem, neboť v návaznosti na změnu Ústavy České republiky provedenou ústavním zákonem č. 395/2001 Sb. si nově soud sám posuzuje soulad mezinárodní smlouvy, k jejíž ratifikaci dal Parlament ČR souhlas a již je Česká republika vázána, se zákonem a v případě, že mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než zákon, použije přímo mezinárodní smlouvu, aniž by věc předkládal Ústavnímu soudu, tato změna nebyla reflektována v ustanovení § 255 odst. 2 tr. ř. upravujícím přerušení trestního stíhání odvolacím soudem. Vzhledem k tomu se toto ustanovení dává do souladu s § 224 tr.ř.

K bodu 83 [§ 265b odst. 1 písm. l)]

Jde o formulační zpřesnění, které jednoznačně vyjádří obě alternativy dovolacího důvodu uvedené v písmenu l).

K bodům 84 a 87 (§ 265l a 275 odst. 3)

Vzhledem ke specifickému charakteru řízení o mimořádných opravných prostředcích před Nejvyšším soudem (obviněný je ve výkonu trestu) se vylučuje užití ustanovení o vazebním zasedání při rozhodování o vazbě v řízení o dovolání a v řízení o stížnosti pro porušení zákona, s výjimkou případu uvedeného v § 265o odst. 2 tr. ř., kdy je rozhodováno

o vzetí osoby, jež je na svobodě, do vazby, a je třeba rozhodnout ve vazebním zasedání tak, aby této osobě byla garantována všechna její práva, zejména právo na osobní slyšení.

K bodu 85 (§ 265r odst. 3)

Jde o provázání úpravy dovolání s úpravou práva na vzdání se obhájce.

K bodu 86 (§ 267 odst. 1)

Opravuje se nesprávný odkaz na obecné náležitosti podání.

K bodu 88 (§ 275 odst. 4)

Podle stávající právní úpravy rozhoduje o odkladu nebo přerušení výkonu rozhodnutí napadeného stížností pro porušení zákona ministr spravedlnosti usnesením, proti kterému není přípustná stížnost. Jde o zvláštní oprávnění ministra spravedlnosti, které vyplývá z jeho výlučného práva podat stížnost pro porušení zákona, přičemž toto oprávnění trvá až do doby, kdy bylo o stížnosti pro porušení zákona rozhodnuto. Byl-li zákon porušen v neprospěch odsouzeného, může ministr zjednat nápravu a v případě, že lze předpokládat úspěšnost stížnosti pro porušení zákona, může zasáhnout do pravomocného rozhodnutí soudu, příp. jiného orgánu a např. odložit nebo přerušit výkon trestu odnětí svobody, peněžitého trestu, ochranného léčení apod. Odklad nebo přerušení výkonu napadeného rozhodnutí trvá až do doby, než je o stížnosti pro porušení zákona rozhodnuto Nejvyšším soudem.

Uvedené oprávnění ministra spravedlnosti není systémové, neboť u žádného jiného mimořádného oprávněného prostředku v trestním řízení nemá ten, kdo takový prostředek podává, možnost sám jakkoli zasáhnout do pravomocného rozhodnutí soudu, popř. státního zástupce.

Ministrovi spravedlnosti, který je součástí moci výkonné, je podle stávající právní úpravy umožněno, aby bez zákonem stanovených mantinelů zasáhl do pravomocného rozhodnutí vydaného v rámci moci soudní, a to tak závažným způsobem, že může odsouzeného propustit z výkonu trestu. Přitom neprodleně po podání stížnosti pro porušení zákona může odložit nebo přerušit výkon napadeného rozhodnutí Nejvyšší soud, který je jistě povolanejší posoudit, zda je stížnost pro porušení zákona důvodná a lze předpokládat, že jí bude vyhověno.

V rámci moci výkonné má přitom oprávnění obdobného charakteru jediné prezident republiky v řízení o udělení milosti, což však nelze srovnávat, neboť v tomto řízení je to prezident republiky, kdo rozhoduje o udělení milosti na základě oprávnění vyplývajícího z Ústavy ČR – tj. subjekt, který rozhoduje o přerušení nebo odkladu trestu je totožný se subjektem, který rozhoduje o odpuštění trestu ve formě milosti. Kromě toho je prezident hlavou státu a jeho postavení není srovnatelné s postavením ministra spravedlnosti.

Vzhledem k výše uvedenému se jeví jako žádoucí uvedené oprávnění ministra zrušit, neboť pro jeho zachování není dán žádný reálný důvod. Je třeba vzít v úvahu také historické důvody pro zákonné zakotvení stížnosti pro porušení zákona včetně tohoto oprávnění, kdy v tzv. období nesvobody, tj. v období od 25. 2. 1948 do 31. 12. 1989 došlo často k odsouzením z důvodů neslučitelných se základními principy demokratického právního státu a bylo proto třeba co nejrychleji zjednat nápravu.

Zrušení tohoto oprávnění nebude na újmu práv odsouzeného, neboť neprodleně po podání stížnosti pro porušení zákona může přerušit nebo odložit výkon napadeného

rozhodnutí Nejvyšší soud, přičemž ministr spravedlnosti může dát k takovému postup podnět spolu s podáním stížnosti pro porušení zákona. Zrušením tohoto oprávnění ministra spravedlnosti bude důsledně respektován princip, že o právních otázkách souvisejících s ústavně garantovanými právy a svobodami bude rozhodovat pouze nezávislý a nestranný soud.

K bodu 89 (§ 306a odst. 1)

Požaduje-li to obviněný, proti kterému bylo vedeno řízení proti uprchlému, provedou se v řízení před soudem znovu důkazy v předchozím soudním řízení provedené, u nichž to jejich povaha připouští, nebo jejichž opakování nebrání jiná závažná skutečnost; v opačném případě se obviněnému protokoly o provedení těchto důkazů přečtou a umožní se mu, aby se k nim vyjádřil. S ohledem na skutečnost, že o úkonu, který je prováděn prostřednictvím videokonferenčního zařízení, se vždy vedle protokolu obligatorně pořídí obrazový a zvukový záznam (viz novelizační bod 8), navrhuje se, aby čtení protokolu o dřívějším úkonu bylo postaveno naroveň přehrání obrazového a zvukového záznamu, na kterém je předchozí úkon prováděn prostřednictvím videokonferenčního zařízení zachycen.

K bodu 90 (§ 314b odst. 2)

S ohledem na zrušení věty třetí v § 179b odst. 2 se navrhuje vypustit odkaz na tento paragraf.

K bodu 91 (§ 314d odst. 3)

Viz odůvodnění k bodu 55.

K bodu 92 (314f odst. 2)

Navrhuje se bez náhrady vypustit nesprávný odkaz na § 63 tr. ř., neboť trestní příkaz se do vlastních rukou nedoručuje obviněnému podle § 63 tr. ř., ale podle § 64 odst. 1 písm. b) tr. ř., přičemž trestní příkaz není možné uložit podle § 64 odst. 4 tr. ř.

K bodu 93 (oddíl šestý - § 350k)

V současné době v praxi dochází k nejednotnému postupu v případě, že dojde k promlčení výkonu trestu podle § 94 trestního zákoníku, neboť někteří soudci rozhodují o promlčení výkonu trestu usnesením, jiní pouze v úředním záznamu konstatují, že promlčení nastalo ze zákona. V případě, že je rozhodováno usnesením, však není dán jednoznačný zákonný podklad pro takový postup, přestože rozhodování formou usnesení se s ohledem na důsledky (zánik trestu) jeví být žádoucí. Vzhledem k tomu, že rozhodnutí o promlčení výkonu trestu je zásadním rozhodnutím v trestním procesu, jehož důsledkem je nevykonání trestu odsouzeným, navrhuje se, aby o této skutečnosti soud rozhodoval usnesením, proti kterému může podat státní zástupce stížnost s odkladným účinkem. Navržená změna znamená jednak posílení právní jistoty a jednak zakotvení opravného mechanismu v případech pochybení, na druhou stranu neznamena žádnou výraznou administrativní zátěž, neboť jde o výjimečné případy v řádu desítek věcí ročně.

K bodu 94 (§ 351a)

S ohledem na zkušenosti praxe se navrhuje doplnění ustanovení § 351a tr. ř. o podrobnější úpravu přeměny ochranného léčení zejména uloženého před 1. 1. 2009 na zabezpečovací detenci. V ustanovení § 351a odst. 1 tr. ř. je totiž zatím v tomto směru uvedeno pouze, že „o změně způsobu výkonu ochranného léčení na návrh zdravotnického zařízení, státního zástupce nebo osoby, na niž se vykonává ochranné léčení, anebo i bez takového návrhu rozhoduje ve veřejném zasedání okresní soud, v jehož obvodu je zdravotnické zařízení, ve kterém se ochranné léčení vykonává; tento soud rozhoduje na návrh zdravotnického zařízení nebo státního zástupce i o změně ústavního ochranného léčení na zabezpečovací detenci.“ Řešeného problému se tedy týká v podstatě jen věta za středníkem, a proto byla připravena podrobnější úprava, ve které je především výslovně uvedeno, že změna ochranného léčení na zabezpečovací detenci je možná jen v případě, pokud jsou splněny podmínky uvedené v § 100 odst. 1 nebo 2 tr. zákoníku, což vyplývá již z § 99 odst. 5 tr. zákoníku. Dalšími podmínkami je zjištění, že dosavadní vykonávané ochranné léčení nevedlo ke splnění jeho účelu pro chování odsouzeného (zejména v tomto směru přichází v úvahu maření ochranného léčení, odmítání léčby apod.), a že přeměnu vyžaduje účinná ochrana společnosti a nutnost působení na odsouzeného prostředky zabezpečovací detence. Splnění těchto podmínek bude soud zjišťovat z návrhu nebo ze zprávy zdravotnického zařízení, ve které zdravotnické zařízení popíše průběh a výsledky dosavadního vykonávaného ochranného léčení a důvody, pro které ochranné léčení nevedlo k splnění jeho účelu.

K bodu 95 (§ 353 odst. 2)

Navrhovaná úprava reaguje na doporučení Veřejného ochránce práv na změny právní úpravy uvedené v Souhrnné zprávě o činnosti Veřejného ochránce práv za rok 2008. Veřejný ochránce práv v této zprávě doporučuje Poslanecké sněmovně, aby požádala vládu o předložení novely trestního řádu, která by stanovila lhůtu, ve které soud musí rozhodnout o návrhu zdravotnického zařízení na ukončení ochranné léčby.

Stanovení konkrétní lhůty soudu, ve které by byl povinen rozhodnout o odůvodněnosti návrhu na propuštění nebo ukončení ochranného léčení, není objektivně možné. Rozhodnutí soudu nelze vázat konkrétním časovým termínem, neboť - podle konkrétních okolností případu - soud v některých případech potřebuje vyslechnout ošetřujícího lékaře, zpracovatele návrhu, případně samotného předkladatele návrhu – ředitele zdravotnického zařízení. Pokud nebudou tímto postupem rozptýleny pochybnosti o správnosti navrhovaného postupu, soud si vyžádá odborné vyjádření od specialisty, který není spojen se zdravotnickým zařízením, které podalo návrh. V praxi se stává, že soud pro své rozhodnutí potřebuje nikoli pouze odborné vyjádření, ale i znalecký posudek. Po jeho obdržení a po eventuálním výsledku znalce může vyvstát potřeba přibrání znalce ještě z dalšího odvětví (např. znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie doplnit znaleckým posudkem z odvětví klinické psychologie). Následně nelze vyloučit potřebu tzv. superposudku nebo posudku zpracovaného vědeckým ústavem, což je vždy časově náročné.

Vzhledem k uvedenému se navrhuje stanovit soudu povinnost rozhodnout v uvedených případech „bez zbytečného odkladu“, což umožní vyloučit případy, kdy by soud s vydáním rozhodnutí neodůvodněně otálel.

K bodu 96 (§ 354 odst. 2)

Podle § 354 odst. 1 trestního řádu nařizuje výkon zabezpečovací detence předseda senátu, a to po nabytí právní moci rozhodnutí o jejím uložení. Jestliže je osoba, které byla uložena zabezpečovací detence, při pobytu na svobodě nebezpečná pro své okolí, zařídí předseda senátu podle § 354 odst. 2 trestního řádu bezodkladně její dodání do ústavu pro výkon zabezpečovací detence. Jde-li o příslušníka ozbrojených sil nebo bezpečnostního sboru v činné službě, požádá předseda senátu podle § 354 odst. 3 trestního řádu příslušného velitele nebo nadřízeného, aby zařídil jeho dopravení do ústavu pro výkon zabezpečovací detence. Platná právní úprava, ani Instrukce Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org. ze dne 3.12.2001, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, ve znění pozdějších předpisů, však neupravuje postup, jakým má předseda senátu zařídit dodání nebezpečné osoby do detenčního ústavu. Den zahájení výkonu zabezpečovací detence je dnem nástupu do detenčního ústavu. Teprve tímto dnem nastává působnost Vězeňské služby ČR, která spravuje a střeží ústavy pro výkon zabezpečovací detence, a střeží, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu zabezpečovací detence (§ 2 a 3 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráži ČR, ve znění pozdějších předpisů, a § 1 zákona č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů). Do té doby nedisponuje Vězeňská služba žádným oprávněním, jehož by mohla využít k eskortování nebezpečné osoby do výkonu zabezpečovací detence, neboť před dodáním osoby do výkonu zabezpečovací detence není ještě dána její působnost. Navrhuje se proto, aby dodání nebezpečné osoby do výkonu zabezpečovací detence zajišťovala na základě příkazu předsedy senátu Policie České republiky - analogicky jako je tomu při dodání osoby odsouzené k trestu odnětí svobody do výkonu trestu podle § 321 trestního řádu.

K bodům 97 až 102 (§ 383, 384, 387 odst. 1)

Soubor navrhovaných změn má řešit případy, kdy byl mezinárodní zatýkácí rozkaz vydán v přípravném řízení okresním soudem, následně však došlo k podání obžaloby ke krajskému soudu. V praxi dochází v současné době ke sporům o příslušnost, kdy okresní soudy odmítají další úkony činit s tím, že již nejsou příslušné k žádným úkonům trestního řízení v dané trestní věci, anebo zbytečně ruší mezinárodní zatýkácí rozkazy ihned po podání obžaloby ke krajskému soudu, čímž vznikají další zbytečné náklady (zejm. na překlad) a je snižována i efektivita mezinárodního pátrání, které musí být v mezidobí mezi zrušením mezinárodního zatýkácího rozkazu okresním soudem a vydáním nového zatýkácího rozkazu krajským soudem přerušeno. Navrhuje se proto, aby bez ohledu na to, který soud mezinárodní zatýkácí rozkaz vydal, byl k přijetí informace o nemožnosti vydání (§ 383 odst. 2; s tím pak souvisí i přezkoumání důvodů nemožnosti vydání a případné zrušení mezinárodního zatýkácího rozkazu podle § 383 odst. 3), k přijetí vydané osoby (§ 384 odst. 5 a § 387 odst. 1), ke zrušení mezinárodního zatýkácího rozkazu, pokud zanikly důvody, pro které byl vydán (§ 384 odst. 6), k přijetí prohlášení vydané osoby o vzdání se práva na uplatnění zásady speciality (§ 389 odst. 2) a k žádosti o dočasné převzetí vydávané osoby (§ 390 odst. 1) příslušný vždy ten soud, který je v daném okamžiku příslušný k vedení trestního řízení, resp. v přípravném řízení soud příslušný podle § 26.

V zájmu předcházení dalším výkladovým nejasnostem se tak navrhuje výslovně obecně stanovit příslušnost soudu pro provádění úkonů v rámci řízení o vyžádání osoby z ciziny a založit tuto příslušnost k okamžiku, kdy má k danému úkonu dojít, a nikoli k okamžiku vydání mezinárodního zatýkácího rozkazu, neboť v mezidobí mohlo dojít

např. k podání obžaloby k jinému (krajskému) soudu, než který vydal zatýkáci rozkaz v přípravném řízení (okresní soud).

K bodu 103 (§ 387 odst. 3)

Vzhledem ke změně systematiky ustanovení o vazbě je zapotřebí upravit odkaz na ustanovení upravující maximální přípustné doby trvání vazby.

K bodu 104 (§ 389 odst. 2)

Navrhovaná změna reflektuje nové stanovení příslušnosti soudu v § 383 odst. 1 (odůvodnění viz výše) a současně zdůrazňuje, že k výsledku vydané osoby při opatrování jejího stanoviska ke vzdání se práva na uplatnění zásady speciality, jakož i k vyžádání souhlasu státu, z něhož byla tato osoba vydána, s rozšířením trestního stíhání či výkonu trestu i na další trestné činy spáchané před vydáním, pro které vydání povoleno nebylo, bude příslušný soud, který je příslušný k vedení řízení pro tyto trestné činy, a nikoli soud, který byl příslušný k vedení řízení pro trestný čin, pro který bylo vydání povoleno. Tento soud totiž k provádění úkonů ohledně jiných trestných činů nemá a nemůže mít předpoklady, zejména není podrobně seznámen se spisovým materiálem a na jiném trestním řízení se ani jinak neúčastní.

K bodu 105 (§ 390 odst. 1)

Navrhovaná změna reflektuje nové stanovení příslušnosti soudu v § 383 odst. 1 (odůvodnění viz výše), neboť dosavadní znění implikuje, že osoba je po vydání odevzdávána soudu, který mezinárodní zatýkáci rozkaz vydal.

K bodu 106 (§ 396 odst. 2)

Vzhledem ke změně systematiky ustanovení o vazbě je zapotřebí upravit odkazy na příslušná ustanovení o vazbě, která se použijí i pro předběžnou vazbu.

K bodu 107 (§ 396 odst. 4)

Podobně jako v případě tzv. vyšetřovací vazby v rámci trestního řízení (§ 72 odst. 1) je třeba zajistit, aby nedocházelo k nepřiměřeným prodlevám i v případech, kdy je osoba v předběžné vazbě podle § 396 trestního řádu. Protože v rámci vydávacího řízení nejsou činné a délku předběžné vazby neovlivňují pouze orgány činné v trestním řízení, ale i orgány jiné (např. Ministerstvo spravedlnosti), je třeba výslovně upravit povinnost těchto orgánů postupovat co nejrychleji a přednostně (přednost při vyřizování je dostatečně odůvodněna okolností, že osoba, o jejíž vydání jde, se nachází v předběžné vazbě).

K bodu 108 (§ 400b odst. 2)

Vzhledem ke změně systematiky ustanovení o vazbě je zapotřebí upravit odkazy na příslušná ustanovení o vazbě, která se použijí i pro vydávací vazbu.

K bodu 109 [§ 404 odst. 2 písm. b)]

Navržená změna odstraňuje v praxi se vyskytující rozdílnou interpretaci podmínek, za nichž lze vydat evropský zatýkácí rozkaz. V praxi se totiž objevují případy, kdy soudy interpretují stávající znění § 404 odst. 2 písm. b) tr. ř. tak, že evropský zatýkácí rozkaz lze vydat i v případech, kdy byl uložen trest odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen. Na potíže s vydáváním, resp. realizací evropských zatýkácích rozkazů, na základě trestů odnětí svobody, jejichž výkon byl podmíněně odložen, rovněž opakovaně upozorňuje Národní centrála Sirene. Rámcové rozhodnutí o evropském zatýkáčím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy v čl. 1 odst. 1 stanoví, že evropský zatýkácí rozkaz je soudní rozhodnutí sloužící k zatčení a předání vyžádané osoby za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody (*custodial sentence*) nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody. Evropský zatýkácí rozkaz má být nástrojem v boji proti závažné kriminalitě a organizované trestné činnosti. I z toho lze odvodit, že vydání evropského zatýkáčím rozkazu pouze v souvislosti s trestem odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen, je vyloučeno, protože neodpovídá použití zásady proporcionality. Na právní úpravu evropského zatýkáčím rozkazu v trestním řádu se přiměřeně užijí ustanovení o mezinárodním zatýkáčím rozkazu (oddíl druhý), nestanoví-li úprava evropského zatýkáčím rozkazu (oddíl třetí) něco jiného. Zatímco oddíl třetí vymezuje evropský zatýkácí rozkaz pozitivně [tj. v kterých případech lze evropský zatýkácí rozkaz vydat – srov. § 404 odst. 2 písm. a) a b)], oddíl druhý v § 385 naopak vymezuje negativně, ve kterých případech mezinárodní zatýkácí rozkaz vydat nelze – mimo jiné, je-li trest odnětí svobody, který má být vykonán, kratší než čtyři měsíce. Změna navrhovaná v ustanovení § 404 odst. 2 písm. b) proto po vzoru ustanovení § 385 zpřesňuje podmínky pro vydání evropského zatýkáčím rozkazu v souladu s rámcovým rozhodnutím o evropském zatýkáčím rozkazu.

Zpřesnění dle rovněž vyloučí případy, kdy byl uložen nepodmíněný trest a osoba z něj byla podmíněně propuštěna.

K bodům 110 a 111 (§ 406 odst. 2 a 407 odst. 1)

Navrhované změny navazují na změnu příslušnosti soudu ve vydávacím řízení (viz odůvodnění k § 383 a násl.). Navrhuje se, aby bez ohledu na to, který soud evropský zatýkácí rozkaz vydal, byl k přijetí prohlášení předané osoby o vzdání se práva na uplatnění zásady speciality (§ 406) a k žádosti o dočasné převzetí předávané osoby (§ 407) příslušný vždy ten soud, který je v daném okamžiku příslušný k vedení trestního řízení, resp. v přípravném řízení soud příslušný podle § 26.

K bodu 112 [§ 411 odst. 6 písm. d)]

V rámci vydávacího řízení je podle § 393 písm. g) tr. ř. možné posoudit, který ze států (stát, který podal žádost o vydání, a Česká republika jako stát, kterému byla doručena žádost o vydání a která vede trestní stíhání ohledně téhož skutku a téže osoby) má vzhledem k okolnostem případu lepší předpoklady vést trestní stíhání v dané trestní věci. Tato možnost však dosud chybí v rámci řízení o evropském zatýkáčím rozkazu [srov. § 411 odst. 6 písm. d)]. Pro spolupráci mezi členskými státy Evropské unie je tak vytvořen nižší standard spolupráce než s nečlenskými státy. Důvod zamítnutí předání uvedený v § 411 odst. 6 písm. d) je implementací ustanovení čl. 4 odst. 2 rámcového rozhodnutí o evropském zatýkáčím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy. Čl. 4 tohoto rámcového rozhodnutí však obsahuje pouze fakultativní důvody zamítnutí předání a je tedy na každém členském státě, zda a v jakém rozsahu tyto důvody (a které z nich) implementuje ve vlastní

vnitrostátní úpravě. Shora navrhovaná změna je proto v souladu s uvedeným rámcovým rozhodnutím, a je rovněž v souladu s rámcovým rozhodnutím o předcházení kompetenčním sporům při výkonu pravomoci v trestním řízení a jejich řešení.

K bodům 113 a 114 (§ 411 odst. 9 a § 413 odst. 4)

Jde o legislativně technické změny související s úpravou odložení předání v samostatném § 413a.

K bodu 115 (§ 413a)

Poznatky z praxe ukazují, že na rozdíl od vydávacího řízení, v jehož úpravě (§ 400) došlo v návaznosti na náleze Ústavního soudu z 29. 1. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 63/06, který byl publikován pod č. 90/2008 Sb., k výslovné úpravě nové koncepce institutu odložení vydání, dochází i nadále v rámci řízení o předání na základě evropského zatýkacího rozkazu při odložení předání v některých případech k faktickému nahrazování tzv. vyšetřovací vazby vazbou předávací podle § 411 odst. 4. Tento stav je nežádoucí a s ohledem na závěry výše citovaného nálezu Ústavního soudu protiústavní, a proto se navrhuje úpravu odložení vydání s nezbytnými změnami převzít i do řízení předávacího.

Ústavní soud v citovaném nálezu vyslovil v rámci přezkoumávání ústavnosti vazby vydávací (tedy obdobného institutu, jakým je vazba předávací), že po dobu odložení vydání nemůže dojít k realizaci vydání a nemůže být ani dán legitimní důvod omezení osobní svobody vydávací vazbou podle § 397 odst. 3 tr. řádu, o kterém bylo rozhodnuto soudem. Vydávací vazba a její délka totiž nemůže být odůvodněna něčím jiným než realizací vydání (srov. například rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Chahal proti Spojenému království, rozsudek č. 22414/93 ze dne 15. 11. 1996, ve věci Slivenko proti Lotyšsku, č. 48321/99 ze dne 9. 10. 2003, a ve věci Singh proti České republice č. 60538/00 ze dne 25. 1. 2005). Uvedené závěry bezesporu platí i pro předávací vazbu. Otázka vzetí vyžádané osoby do předávací vazby může být řešena až v souvislosti s ukončením trestního řízení vedeného proti takové osobě v České republice.

Zároveň je třeba uvést, že odložení předání po povolení předání by mělo být zcela výjimečným postupem s ohledem na skutečnost, že po právní moci rozhodnutí o předání Policie ČR zajišťuje realizaci předání během 10 dnů, přičemž pro takovou osobu je z jiného členského státu vypravena eskorta za účelem převzetí osoby na území České republiky, takže rozhodnutím o odložení předání po právní moci rozhodnutí o předání může jinému členskému státu vzniknout značná škoda.

K bodům 116 až 118 (§ 414 odst. 5, § 415 odst. 1 a 3, § 416 odst. 2, § 419 odst. 2 a § 421 odst. 3)

Jde o legislativně technické změny související s úpravou odložení předání v samostatném § 413a.

K bodům 119 až 123 (§ 426a, 427, 427a a 433)

V zájmu urychlení řízení i úspory nákladů se navrhuje rozšířit možnost doručování písemností osobám v cizím státě poštou i na případy, které nejsou upraveny mezinárodní smlouvou, pokud takovému doručení nebrání právo cizího státu, na jehož území má být

doručeno, neboť doručování prostřednictvím cizozemských justičních orgánů je často zdoluhavé a ne vždy úspěšné. Některé cizí státy (např. Spojené státy americké, které v tomto smyslu zaslaly diplomatickou nótu) v praxi upřednostňují, aby pro tento typ právní pomoci nebylo formálně žádáno o právní pomoc, ale aby bylo využito možnosti přímého doručení na jejich území poštou, přestože smluvně tato možnost upravena není. S ohledem na čl. 10 Ústavy však nově formulované ustanovení § 427a nebude možné uplatnit ve vztahu ke státům, ve vztahu k nimž platí (resp. s nimiž by byla sjednána) mezinárodní smlouva výslovně vylučující jiný druh doručení než prostřednictvím justičních orgánů. V praxi bude vzhledem ke specifickým požadavkům na doručování obviněným nově formulované ustanovení § 427a využitelné zejména pro doručování svědkům a poškozeným. Požadavek na úpravu této možnosti ve vztahu k některým státům, zejména Ukrajině, pak byl v praxi zaznamenán ze strany některých českých soudů. Doručování písemností poštou cizozemskými orgány adresátům na území České republiky, které je v současnosti vyloučeno (§ 432 odst. 1), se navrhuje nově umožnit (§ 433 odst. 4), pokud cizí stát předem zaručí vzájemnost, a tak jednak dosáhnout úspory nákladů a obřemenění justičních orgánů, a jednak rozšířit možnosti doručování písemností adresátům v cizině českými justičními orgány. V případě přímého doručování písemností, které vyžadují doručení do vlastních rukou příjemce, bude nezbytné vždy pečlivě posoudit a případně cestou Ministerstva spravedlnosti, resp. Nejvyššího státního zastupitelství, ověřit, zda způsob doručování písemností poštou v cizím státě odpovídá požadavkům na doručení do vlastních rukou podle českého práva.

K § 426a

Navrhuje se komplexně upravit případy, kdy je možné žádat o pořízení záznamu v schengenském informačním systému podle článku 98 Schengenské prováděcí úmluvy za účelem pátrání po osobě. Ve stávající právní úpravě jsou tyto případy řešeny v § 427 odst. 5 tr. ř. pouze pro doručování písemností, kdy jde o užší úpravu neodrážející v plné šíři ustanovení čl. 98 Schengenské prováděcí úmluvy. Článek 98 Schengenské prováděcí úmluvy, který se v nově navrženém ustanovení § 426a tr. ř. provádí, se totiž vztahuje jak na pátrání pro účely doručení písemnosti (předvolání, rozhodnutí) v trestním řízení (ať už v přímém styku přímo adresátovi, nebo prostřednictvím dožádání či přes centrální orgán), tak i na pátrání pro účely jiného dožádání než dožádání o doručení písemnosti (např. je třeba vypátrat pobyt osoby za účelem následného dožádání daného státu o výslech této osoby). Vyloučeno je ale použití této úpravy pro případy, kdy cílem vypátrání pobytu osoby je její následné omezení na osobní svobodě (např. že by záznam dle čl. 98 SPÚ byl používán před vydáním evropského zatýkacího rozkazu).

„Policíí ČR“ se rozumí útvar PČR příslušný pro pátrání na národní úrovni (nikoli SIRENE).

K § 427

Ustanovení odstavců 4 a 5 se navrhuje vypustit s ohledem na nově navržená ustanovení § 426a a § 427a.

K § 427a

Stávající ustanovení § 427 odst. 4 je nesystémové a neodpovídá nadpisu § 427. Navrhuje se proto zejména v souvislosti rozšířením možností doručování písemností poštou

vyčlenit tato ustanovení do samostatného paragrafu. K rozšíření možností doručování poštou adresátům v cizině viz obecné odůvodnění výše.

K § 433

Navrhovaná změna nadpisu terminologicky navazuje na nadpis nového § 427a, kdy je mimo jiné zapotřebí v nadpisu § 433 upřesnit, o který směr doručování se jedná, aby se předešlo možným nejasnostem.

Pokud jde o nový odstavec 4, lze odkázat na obecné odůvodnění výše. Vzájemnost bude muset být s cizím státem dohodnuta před tím, než k přímému zaslání písemnosti dojde, a to postupem obvyklým v rámci mezinárodní justiční spolupráce ve věcech civilních, tj. Ministerstvem spravedlnosti po dohodě s Ministerstvem zahraničních věcí, a vzhledem ke specifické povaze trestního řízení rovněž s Nejvyšším státním zastupitelstvím. O prohlášeních o vzájemnosti pak budou justiční orgány informovány rezortním předpisem Ministerstva spravedlnosti [§ 2 odst. 4 písm. d) publikační instrukce]. V zájmu ochrany práv osob bude podmínkou takové vzájemnosti vždy rovněž zasílání písemností s překladem do jazyka, který adresát ovládá (srov. § 2 odst. 14).

K bodu 124 (§ 435 odst. 2 a § 436 odst. 2)

Jde o legislativně technické úpravy v návaznosti na zrušení § 83a trestního řádu.

K bodu 125 (§ 438 odst. 4)

Vzhledem ke změně systematiky ustanovení o vazbě je zapotřebí upravit odkaz na ustanovení upravující maximální přípustné doby trvání vazby.

K bodu 126 (§ 441)

V návaznosti na poznatky aplikační praxe se navrhuje významněji modifikovat ustanovení upravující zajištění majetku na základě žádosti cizího státu o právní pomoc tak, aby nevyvolávalo interpretační obtíže. Navrhuje se vypustit odstavec 1 bez náhrady, neboť podle jeho stávajícího znění by se mělo o zajištění na základě žádosti cizozemského orgánu rozhodnout, aniž by proti tomuto rozhodnutí byla přípustná stížnost (viz § 141 odst. 2 věta druhá). Takový postup však neodpovídá vnitrostátnímu postupu při zajišťování, kdy např. k zajištění movitých věcí dochází podle § 78 nebo 79 tr.ř., podle kterých rozhodnutí vydáváno není, ale je vydáváno pouze opatření. V důsledku tohoto rozporu dochází k nejednotné praxi, kdy někteří státní zástupci o tomto zajištění rozhodují usnesením podle § 441 odst. 1, 2 tr. ř. ve spojení s § 78 nebo 79 tr.ř. a jiní vydávají opatření podle § 441 odst. 1, 2 tr. ř. ve spojení s § 78 nebo 79 tr.ř. Dalším nedostatkem je omezený účel zajištění uvedený v § 441 odst. 1 tr.ř., který neumožňuje vyhovět žádosti o právní pomoc spočívající v zajištění majetku obviněného pro účely zajištění nároku poškozeného nebo pro účely výkonu trestu propadnutí majetku. Uvedené nejasnosti se navrhuje odstranit tím způsobem, že se užije přiměřeně vnitrostátní právní úprava zajištění majetku, přičemž účel a způsob zajištění budou posuzovány a prováděny zcela v souladu s vnitrostátní právní úpravou.

Dále se navrhuje změnit příslušnost k vyřízení žádosti o právní pomoc spočívající v zajištění majetku tak, že se uplatní obecná příslušnost uvedená v § 430 odst. 1 tr. ř. Stávající speciální příslušnost pro právní pomoc spočívající v zajištění majetku stanovená v § 441 odst. 3 tr. ř., podle níž takovou žádost musí vždy vyřizovat okresní soud nebo státní zástupce okresního státního zastupitelství, nevyhovuje v tom směru, že v praxi se vyskytují případy, že

se žádost o právní pomoc týká nejen zajišťování věcí, majetku a majetkových hodnot, ale i jiných úkonů, a v takovém případě pak část žádosti o právní pomoc vyřizuje státní zástupce krajského státního zastupitelství a část státní zástupce okresního státního zastupitelství, což není vhodné.

V zájmu konzistentnosti s úpravou postupu orgánů činných v trestním řízení při vracení věci v rámci vnitrostátních trestních řízení se také navrhuje podrobnější úprava postupu při předávání a vracení zajištěných věcí do ciziny.

K bodům 127 a 128 (nadpis § 444, § 444 odst. 1, § 444 odst. 4 a § 445 odst. 1)

Reaguje se na skutečnost, že výslech podezřelého, obviněného, svědka nebo znalce prováděný distanční formou může probíhat nejen za využití videotelefonu, tj. za využití zařízení umožňujícího vzájemnou komunikaci dvou míst prostřednictvím video a audio přenosů, ale i za využití videokonferenčního zařízení, které umožňuje simultánní vzájemnou komunikaci i více míst.

K bodům 129 a 130 (§ 444 odst. 8, § 445 odst. 5)

Ustanoveními § 444 a 445 tr. řádu byly do českého právního řádu transponovány požadavky Úmluvy o vzájemné pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy EU ze dne 29. 5. 2000 a Druhý dodatkový protokol k Evropské úmluvě o vzájemné pomoci ve věcech trestních ze dne 8. 11. 2001. Tyto mezinárodní smlouvy stanoví specifické podmínky pro konání výslechu podezřelého, obviněného, svědka nebo znalce distanční formou, které vyplývají z toho, že výslech je prováděn v rámci mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. S ohledem na skutečnost, že tyto podmínky jsou odlišné od obecně stanovených podmínek pro provádění výslechu, kdy vyslýchaná osoba i vyslýchající jsou na území České republiky, vylučuje se použití obecných ustanovení trestního řádu o konání úkonů prostřednictvím videokonferenčního zařízení.

K bodům 131 a 132 [(§ 449 odst. 1 písm. f) a § 455 odst. 3)]

Ustanovení § 449 písm. f) jako jediné v rámci oddílu sedmého odkazuje na uznání rozhodnutí, které se netýká konečného vyřízení věci, a jeho zařazení je nejen nekoncepční, ale i nekonzistentní s ustanovením § 441 tr. ř., které upravuje postup při zajišťování majetku a věcí. Současná úprava vede rovněž ke kompetenčním sporům mezi státními zástupci okresních státních zastupitelství a krajských státních zastupitelství, zda žádost o právní pomoc spočívající v zajištění věci nebo majetku (příp. majetkových hodnot), ke které je připojeno rozhodnutí cizozemského orgánu o zajištění, má být vyřizována na okresním nebo krajském státním zastupitelství – tj. zda má být postupováno podle § 441 tr. ř. provedením zajištění podle vnitrostátních ustanovení, anebo podle oddílu sedmého uznáním cizozemského rozhodnutí. Vzhledem k uvedenému se navrhuje řešit otázku zajištění majetku cestou právní pomoci a nikoli cestou uznání a výkonu cizozemského rozhodnutí. V návaznosti na tuto změnu se provádí nezbytné legislativně technické změny.

K bodům 133 až 151 (§ 460a a násl.)

V návaznosti na zkušenosti z praxe, ale i na implementační workshop pořádaný Evropskou komisí v Bruselu dne 29. června 2010, na kterém byly vyměňovány praktické poznatky mezi jednotlivými členskými státy EU a bylo diskutováno o významu a smyslu jednotlivých článků rámcového rozhodnutí Rady 2005/214/SVV ze dne 24. února 2005

o uplatňování zásady vzájemného uznávání peněžitých trestů a pokut (dále jen „rámcové rozhodnutí“), se navrhuje určité změny oddílu devátého hlavy dvacáté páté trestního řádu. Hlavní koncepční změnou je změna příslušnosti k řízení o uznání a výkonu rozhodnutí o peněžitých sankcích a plněních z dosavadních krajských soudů na soudy okresní, jakož i podstatné zjednodušení tohoto řízení s ohledem na typy případů, které je nejčastěji třeba řešit. Aplikační praxe totiž ukázala, že uvedený postup je jinými členskými státy EU využíván v naprosté většině případů (zejména Rakousko, Nizozemí, Francie, výhledově též Německo - přičemž počet těchto případů stále narůstá, např. Nizozemí uvedlo, že za rok má 576 531 případů, u kterých může žádat o uznání a výkon v jiných členských státech EU) pro uznávání a výkon pokut ukládaných za dopravní přestupky v tzv. trestním právu správním, přičemž lze očekávat, že takových případů budou v budoucnu desítky až stovky ročně. Úprava, podle níž o uznání a výkonu pokuty ve výši řádově kolem 100 EUR rozhoduje senát ve veřejném zasedání za účasti dané osoby a jejího obhájce, přičemž takové řízení je důvodem nutné obhajoby, je do budoucna neudržitelná, zbytečně administrativně náročná a finančně nákladná a s ohledem na povahu a typovou závažnost případů (např. sjeté pneumatiky u vozidla) zcela nepřípadná. S ohledem na naléhavost situace je proto třeba přistoupit ke koncepční změně, se kterou nelze vyčkávat až na nový zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Dále se provádějí určité dílčí změny, kterými se zpřesňují implementační ustanovení v návaznosti na poznatky z citovaného implementačního workshopu.

K bodům 133 a 134 (§ 460o)

Ustanovení § 460o odst. 1 písm. b) se zpřesňuje tak, aby implementace odpovídala článku 1 rámcového rozhodnutí. Náhradou ve prospěch obětí ve smyslu článku 1 rámcového rozhodnutí se totiž nemá na mysli náhrada škody, kterou poškozený uplatňuje v adhezním řízení, neboť v takovém případě se postupuje podle rozhodnutí Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, jež poškozenému zaručuje mnohem efektivnější a méně administrativně náročný postup cestou přímé exekuce v občanskoprávním řízení. Do působnosti tohoto rámcového rozhodnutí tak mají spadat pouze případy jiných typů odškodnění obětí trestného činu, které se oběti přiznává trestním soudem v trestním řízení a které znají některé právní řády jiných členských států EU. Toto odškodnění je přiznáváno zpravidla jako paušální částka za daný typ trestného činu a přímo nesouvisí s konkrétní výši škody způsobené trestným činem.

Dále se zpřesňuje i okruh rozhodnutí, která lze postupem podle tohoto oddílu uznat a vykonat, tak, aby toto vymezení více odpovídalo článku 1 písm. a) rámcového rozhodnutí. Jednak se příliš úzký pojem „správní orgán“ nahrazuje širším pojmem „jiný orgán“, neboť tímto orgánem může být jakýkoli orgán jiný než soud, např. i státní zástupce, jednak se zpřesňuje, že k projednání věci před trestním soudem nemusí nutně dojít jen na základě opravného prostředku. Dále se v souladu s výkladem zastávaným Evropskou komisí výslovně stanoví, že v případech, kdy je rozhodnutí vydané jiným orgánem než soudem, musí být zaručen přezkum trestním soudem. (Některé členské státy EU usilují o širší výklad a považují za dostatečné, že k přezkumu je příslušný soud, např. krajský, který je obecně příslušný i k projednání trestních věcí, aniž by se v daném konkrétním přezkumném řízení muselo jednat o trestní řízení. Ač rámcové rozhodnutí takový výklad svou nepřesnou dikcí do určité míry umožňuje, je třeba jej odmítnout, neboť pak by se již jednalo o postupy mimo rámec justiční spolupráce ve věcech trestních, které před účinností Lisabonské smlouvy spadaly do třetího pilíře. Užší výklad článku 1 rámcového rozhodnutí ostatně koresponduje s aplikací

mezinárodních smluv v oblasti mezinárodní justiční spolupráce, které užívají obdobnou terminologii a ze kterých byla převzata do tohoto rámcového rozhodnutí.

K bodu 135 (§ 460p)

Jak již bylo výše uvedeno, navrhuje se změna věcné příslušnosti k řízení z krajských soudů na okresní soudy, přičemž se zpřesňují i kritéria pro stanovení místní příslušnosti. V návaznosti na poznatky aplikační praxe, kdy v osvědčeních zpravidla nebývá uvedeno, kde se nachází majetek dotčené osoby, se při stanovení místní příslušnosti soudů upřednostňuje kritérium trvalého pobytu nebo místa, kde se daná osoba zdržuje, před kritériem umístění majetku takové osoby. Není totiž smyslem úpravy, aby soudy prováděly nějaká rozsáhlá šetření, kde se nachází majetek dotčené osoby za účelem stanovení příslušnosti, jednak k tomu nemají potřebné nástroje, jednak je primárně věcí jiného členského státu EU, aby pokud možno zjistil, kde se majetek dotčené osoby nachází.

K bodu 136 (§ 460q, § 460r odst. 3, § 460s odst. 1, § 460t odst. 4, § 460u odst. 5 a § 460v odst. 1)

Jde o legislativně technické změny související se změnou věcné příslušnosti soudu k danému typu řízení.

K bodu 137 (§ 460r odst. 1 a 2)

Z výše uvedených důvodů se navrhuje koncepce, podle níž by v tomto typu řízení rozhodoval samosoudce okresního soudu, aniž by v zásadě konal veřejné zasedání, nicméně pokud by to považoval za potřebné k projednání určitých otázek, má možnost nařídit veřejné zasedání. Tato koncepce odpovídá jednak požadavkům Evropské komise na to, aby se jednalo o rychlé a neformální řízení bez zbytečných procedur, jednak je možná s ohledem na to, že nejde o řízení o vině a trestu v klasickém slova smyslu, ale jde pouze o posouzení podmínek pro výkon trestu nespojeného se zbavením osobní svobody na území České republiky, aniž by se řešila otázka viny nebo by se ukládal trest. Dotčená osoba přitom má možnost zvolit si obhájce a zůstává jí zachováno právo na podání opravného prostředku, na jehož základě může docílit přezkumu soudního rozhodnutí soudem vyššího stupně v plném rozsahu. Samotný výkon trestu se již řídí vnitrostátní úpravou.

K bodu 138 (§ 460r odst. 3)

Jde o zpřesnění dikce tohoto důvodu odmítnutí uznání a výkonu v souladu se zněním článku 7 odst. 2 písm. h) rámcového rozhodnutí.

K bodům 139, 142, 144 a 147 (§ 460r odst. 4, § 460s odst. 2 a 3, § 460t odst. 1 až 5, § 460u odst. 1, 2, 4 a 5, § 460v odst. 2, § 460t odst. 6, § 460u odst. 2 a § 460u odst. 4 a 5)

Jde o legislativně technické změny související se změnou věcné příslušnosti soudu k danému typu řízení.

K bodům 140, 141, 146, 148 a 150 (§ 460t odst. 1 a 5, § 460u odst. 4 a 5 a § 460y odst. 2)

Jde o legislativně technické změny.

K bodu 143 [§ 460u odst. 1 písm. b)]

S ohledem na nepraktičnost a zdoluhavost vymáhání pokuty v civilním řízení se navrhuje vymáhat pokutu stejným postupem jako peněžitý trest, což je postup trestním soudům vlastní.

K bodu 145 (§ 460u odst. 3)

Jde o formulační změnu, která zohledňuje novou zpřesněnou terminologii týkající se odškodnění oběti trestného činu.

K bodu 149 (§ 460w odst. 1)

V návaznosti na zpřesnění implementace článku 1 písm. b) bodu ii) rámcového rozhodnutí (srovnej odůvodnění k § 460o) již nově nespadá do postupu podle oddílu devátého rozhodnutí, kterým byla poškozenému přiznána náhrada škody, proto je třeba tomu přizpůsobit i text tohoto ustanovení. Vzhledem k tomu, že právní řád ČR nezná způsob odškodnění předpokládaný v citovaném článku rámcového rozhodnutí, ve vztahu k oběti trestného činu není dán žádný typ rozhodnutí, které by bylo možné postupem podle tohoto oddílu zaslat do jiného členského státu EU k uznání a výkonu.

K bodu 151 (§ 460y odst. 2 věta třetí)

V návaznosti na zpřesnění implementace článku 1 písm. b) bodu ii) rámcového rozhodnutí (srovnej odůvodnění k § 460o), kdy již nově nespadá do postupu podle oddílu devátého rozhodnutí, kterým byla poškozenému přiznána náhrada škody, se ani nepředpokládá, že by poškozenému mohla být přiznána náhrada nákladů, o jejíž uznání a výkon by bylo možné žádat postupem podle tohoto oddílu.

K čl. II. - Přechodná ustanovení

S ohledem na navrhovanou změnu věcné příslušnosti soudu (z okresního na krajský soud) ohledně trestných činů zabití a vraždy novorozeného dítěte matkou je zapotřebí stanovit, že v již zahájených řízeních se věcná příslušnost soudu nemění a řízení ohledně těchto trestných činů se vede před okresním soudem.

Vzhledem k prodloužení lhůt pro přezkum dalšího trvání vazby a pro podání žádosti o propuštění z vazby je také zapotřebí upravit přechodné ustanovení, které stanoví postup ve věcech, v nichž tyto lhůty započaly běžet před účinností navrhované změny. Jako nejprůstřednější řešení se jeví umožnit započítání lhůt, v nichž je třeba rozhodnout o dalším trvání vazby nebo v nichž lze podat žádost o propuštění z vazby na svobodu, které započaly běžet před účinností této změny, do nově stanovených lhůt. Tím nedojde ke kumulaci rozhodování o trvání vazby k jednomu termínu, což by nastalo v případě nového počítání vazebních lhůt, ani k neúměrnému prodloužení doby, kdy dojde k dalšímu přezkumu, ke kterému by došlo, kdyby lhůty začaly plynout nově ode dne nabytí účinnosti předmětné novely, což by vedlo k zhoršení situace obviněných.

Zároveň se výslovně stanoví, že maximální doba trvání vazby tím nemůže být dotčena.

K části druhé – Změna zákona o soudnictví ve věcech mládeže

K bodu 1 (§ 42 odst. 2) .

Navrhovaná změna se týká změny okamžiku, do kterého musí mít mladistvý v řízení obhájce. Důvodem pro uplatnění nutné obhajoby v řízení v trestních věcech mladistvých je presumovaná nižší schopnost mladistvého sám se účinně hájit s ohledem na menší zralost a vyspělost danou věkem. Není proto zřejmé, z jakého důvodu by měl mít mladistvý obhájce obligatorně i po dovršení osmnácti let věku, když tento důvod odpadl. Navrhuje se proto omezit povinnou účast obhájce pouze na případy, kdy obviněný (odsouzený) mladistvý dosud nedovršil osmnáctý rok svého věku, a to jak v řízení v trestních věcech mladistvých, tak ve vykonávacím řízení nebo v řízení o mimořádných opravných prostředcích. Nelze rovněž odhlédnout od skutečnosti, že již podle stávající právní úpravy se řízení proti mladistvému vede jen proti osobě, která v době zahájení tohoto řízení nedovršila 19 let, a proto pokud je řízení zahájeno až po dovršení 19 let věku, důvod obligatorní obhajoby není dán (aktuální věk osoby, proti které se řízení vede, je však relevantní jen v okamžiku zahájení trestního stíhání, nikoli v jeho dalším průběhu; přičemž nejsou výjimečné případy, kdy v době konání řízení o opravném prostředku je osobě, proti níž se řízení vede, více než 20 let a v případě mimořádných opravných prostředků ještě více let).

K bodu 2 (§ 42 odst. 3 a 4)

Dosavadní ustanovení § 42 odst. 3 a 4 stanoví případy, kdy musí mít mladistvý ve vykonávacím řízení a v řízení o mimořádných opravných prostředcích obhájce. Tato problematika je nově komplexně řešena v navrhovaném § 42 odst. 2, ustanovení § 42 odst. 3 a 4 se proto navrhuje zrušit.

K bodu 3 (§ 44 odst. 2)

Možnost některých osob ustanovit mladistvému obhájce proti jeho vůli se omezuje pouze na případy, kdy mladistvý nedovršil osmnáctý rok svého věku. Uvedený postup má své opodstatnění pouze v případech, kdy je dána nebo kdy se předpokládá nižší míra rozumové vyspělosti (např. při omezení nebo zbavení způsobilosti k právním úkonům, v důsledku nízkého věku); je proto i v těchto případech na místě v řízení v trestních věcech mladistvých zohledňovat aktuální věk osoby, proti které se řízení vede.

K části třetí – Změna zákona o Policii České republiky

Vzhledem k navrženým změnám § 83c a 354 trestního řádu, na jejichž základě zajišťuje dodání nebezpečné osoby do výkonu zabezpečovací detence Policie ČR (obdobně jako je tomu u dodání odsouzeného do výkonu trestu odnětí svobody - § 321 trestního řádu), je zapotřebí zakotvit oprávnění policisty užít i v tomto případě nezbytné prostředky k realizaci dodání osoby do výkonu zabezpečovací detence, tj. zejména užít v případě potřeby pouta nebo umístit nebezpečnou osobu do policejní cely.

K části čtvrté - Účinnost

Datum nabytí účinnosti je stanoveno s ohledem na délku legislativního procesu.